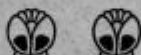

V s e b i n a :

1. <i>Dr. I. L.: Profesor Fran Drtina</i>	322
2. <i>Fr. W. Foerster — Pav. Flerè: Telesna kazen</i>	323
3. <i>Irma Scheligo: Prostorčno risanje po naravi v ljudski šoli</i>	327
4. <i>Janko Polák: Iz mojih drobnih zapiskov</i>	331
4. <i>Ante Beg: Slovensko šolstvo na Koroškem v preteklem stoletju. (Dalje.)</i>	337
6. Književno poročilo	343
8. Razgled.	
Časopisni vpogled	345
Šolske in učiteljske vesti	348
Srednje in višješolski vestnik	348
Razne vesti	349
Mala poročila	351

Listnica upravnništva.

Poštne položnice smo priložili današnji številki „Popotnika“. Trdno se nadajamo, da jo čimpreje uporabite ter obnovite svojo naročnino. Kdòr jo ima za letos plačano, naj prihrani položnico za prihodnje leto. 12. številko ustavimo vsakemu, kdor ni pošiljal redno naročnine.

Profesor Fran Drtina.

(K njegovi petdesetletnici. — Piše dr. I. L.)

Ime prof. Drtine nam ni neznan. Imamo prevod njegovega glavnega dela „Miselni razvoj“ (izdala „Znanstvena knjižnica Omladine“) in njegove „Ideale vzgoje“ v knjižici „Kaj hočemo“. Vemo da je urednik „Pedagogičnih Razgledov“ (Paedagogické Rozhledy) in da ureja „Knjižnico pedagoških klasikov“; znano nam je, da je profesor na češki univerzi, da so njegova predavanja zelo priljubljena in da ima povsod po Češkem ljudska predavanja. Prof. Drtina je obenem predsednik „Enote Komenskega“, društvo za reformo šol. Bil je v prejšnjem parlamentu tudi poslanec in je bil vsestransko delaven, ne le za svoj okraj, ampak tudi splošno za slovansko napredno in kulturno gibanje.

Delavnost prof. Drtine je torej zelo obširna. Opozoriti hočemo ob njegovem jubileju na njegove nazore o reformi šol, ki so važni tudi za nas.

Drtina, ki je obhajal dne 3. oktobra svojo petdesetletnico, je sin kmečkih staršev iz Hušina. Študiral je v Pragi in v Berlinu, potem je potoval po Švici, Franciji, Angliji, Nemčiji. Od l. 1903. je profesor na češki praški univerzi, kot naslednik znanega češkega pedagoga Lindnerja. Prvo njegovo večje delo je bilo „Razdelitev duševnih pojavov v grški filozofiji“, potem je začel temeljiteje študirati sodobno šolstvo in je napisal o tem več člankov in del: Obenem je proučaval kulturno zgodovino, iz česar je nastal „Miselni razvoj“ in razna druga manjša dela. Kot izboren pedagog je Drtina krasno izvedel od Lindnerja začetno organizacijo učiteljstva in je poklical v življenje nekaj važnih institucij in del, ki tvorijo danes duševno silo češkega učiteljstva. Omenim naj predvsem tri važne institucije, ki nosijo vse ime velikega pedagoga Komenskega in to so: „Enota Komenskega“, društvo za reformo šol, „Dédictví Komenského“, (Dedščina Komenskega) založništvo, in

„Museum Komenského“, nekaj pedagoški muzej. V vseh treh institucijah deluje učiteljstvo. „Enota Komenskega“ ima namen opozarjati javnost s članki in predavanji na važnost šolske reforme ter po možnosti vplivati na to, da se reforma doseže. „Enota Komenskega“ dela za one načrte, ki jih je po temeljitem premišljevanju sestavil prof. Drtina. Na kratko so ti načrti sledeči: V naučnem ministrstvu naj se napravijo narodne sekcije, da bo vsako šolstvo zase narodno-autonomno in da bodo odločevali ljudje iste narodnosti, ne tujci. Toliko glede uprave. Treba pa je reforme vseh vrst šol in sicer: Vse šolstvo naj se postavi na narodno podlago, učni jezik bodi povsod materni jezik. To velja pred vsem za ljudsko šolo. Ljudska šola naj se izpopolni; več realizma; naj se omogoči strokovna izobrazba vsem stanovom; zato je treba skrbeti za strokovne in nadaljevalne šole. O reformi srednjih šol velja sledeče: monopol klasičnih jezikov naj se odpravi: latinščina naj se začne poučevati v tretji šoli, grščina v peti. V realnih gimnazijah naj ostanejo nižji štirje razredi brez latinščine in grščine, latinščina se začni v peti šoli, grščina bodi prost predmet. V višjih oddelkih naj se čitajo prevodi klasičnih del. Ako Tolstega, Ibsena i. dr. uživamo v prevodih, zakaj bi ne smeli v prevodih čitati Platona, Sofokla i. t. d. (Posledica teh nazorov je, da je češka literatura dobila v zadnjem času mnogo krasnih prevodov iz latinščine in grščine. Ako bi nenadoma prišla izprememba, kake prevode bi mi čitali? Nemške?) Prof. Drtina je za enotno srednjo šolo v spodnjih štirih razredih, v višjih štirih razredih pa naj se deli na: gimnazijo, realno gimnazijo in realko. S to reformo je v zvezi reforma učiteljišč. Zaradi te reforme je prišlo med češkim učiteljstvom do ostrih nasprotij; sedaj je mir. Prof. Drtina je svaril one, ki so se le preveč zavzemali za visokošolsko učiteljsko izobrazbo, ker je bil prepričan, da današnja univerza ne bi bila najprimernejša za učiteljsko izobrazbo, ker podaja preveč in premalo; pač pa je bil odločno za to, da se da učiteljstvu popolna srednješolska izobrazba, ki naj bi se izpopolnila na dveletnih pedagoških fakultah, katere naj bi se ustanovile pri univerzah in v večjih mestih. Za učitelje meščanskih šol, naj se ustanove posebni kurzi. Namesto preparandij naj se ustanove pedagoške akademije z ucnim načrtom višjih srednjih šol. (Za nas bi bil ta načrt važen, ker bi dobili poleg pedagoških akademij dvoletno pedagoško fakulteto v Ljubljani za vse slovenske pokrajine.) Prof. Drtina je za to, da se vse šolstvo, tudi srednje, prilagodi narodnim razmeram. Tudi visoka šola naj se preosnuje in sicer tako, da bo filozofska fakulteta nekako središče, okoli katerega se razvrste druge strokovne fakultete.

To so na kratko nazori prof. Drtine o reformi šol; za te se zavzema Enota Komenskega. Druga institucija „Dedictví Komenského“ je „Založ-

ništvo“, kakor naša „Šolska Matica“. Tam izhajajo „Paedagogické Rozhledy“, mesečna pedagoška revija, „Česká Mysl“, filozofična revija, vzorne knjige za mladino, važne publikacije za šolo in o šoli in kot pravo temeljno delo bodočnosti je „Knjižnica pedagoških klasikov“ (doslej četvero del: Komensky. „Velika didaktika, — Locke: Misli o vzgoji, — Rabellais: Pedagoški članki, — Rousseau: Emil. Pripravlja se Pestalozzi, Montaique i. t. d.) V tej knjižnici bodo podani pedagoški velikani vseh časov. „Děd. Kom.“ je izdalo tudi Kadnerjevo „Zgodovino pedagogike, ki je posvečena prof. Drtini, o čemer smo že poročali. Museum Komenského je pravi arhiv. Najdete tam velike zbirke učnih pripomočkov, starih in novih učnih knjig, šolski muzej preteklosti in sedanjosti. Pri nas nimamo nič podobnega. To je torej delo prof. Drtine na polju šolstva. Mnogo tega dela bi bilo treba tudi pri nas izvršiti. Besede mičejo, zgledi vlečejo; zato smo govorili o tem jubileju.

Telesna kazen.

(Fr. W. Foerster — Pav. Flerè.)

Dejstvo, da je bil primoran c. kr. dež. šolski svet štajerski k zopetnemu odloku (ozadevno¹), in pa, ker sem slišal dostikrat iz ust učiteljev samih: „Kam pa pride vsa disciplina v šoli, če pri naših podivjancih popolnoma odpravimo kazen“, me je dovedlo do sklepa, da primerno navedem v slovenščini besede znanega moralnega pedagoga Fr. W. Foersterja iz njegove knjige „Jugendlehre“, kakor je izšla l. 1908. Popolnoma nove niso besede za nikogar, a vredne čitanja in upoštevanja za vsakogar.

Foerster sam je odločen nasprotnik telesne kazni in sicer:

1. Iz higieniških vzrokov. Ne oziraje se na mnoge težke telesne poškodbe, ki jih provzroči klofutanje in bitje po glavi, zlasti pri kakorkoli obteženih otrokih, moramo biti previdni v naši nervozni dobi še prav vsakokrat, kadar močnejše posežemo v nežni živčni sistem pri mladini. Mi nimamo več robustnejšega živčnega sistema svojih prednikov: Ves način našega dela, našega življenskega načina, naše kulturne atmosfere je ustvarila neko finost, pa tudi slabšo upornost naših živcev proti zunanjim vtiskom — že zato je napačno, če govorimo o tradiciji pretepanja

¹ Odlok c. kr. dež. šol. sveta štajerskega z dne 13. junija 1911, štev. 3 3245/2/1911 ad § 82 šolskega in učnega reda.

v prejšnjih časih.¹⁾ Res da dosežemo uspehe z oplajenjem in navidezno vplivamo disciplinarno, če postopamo tako; a vse to desetkrat oddtehta kot posledica nervozna oslabeitev in razburjenost, ki oškoduje otroke ne le fizično, ampak mu odvzame tudi prave moči za oblast nad samim seboj.

2. Telesno kazen je popolnoma zavreči nadalje tudi iz moralnopedagoških vzrokov. Temelj vsega morališkega razvoja in vse regeneracije je samospoštovanje in čut časti — ni pa večjega ponižanja za človeka, kakor da je tepen kot žival; kakor da naj tu razumem, da ni nič duševnega, na kar bi se lahko navezalo in s tem združilo: tako se postavi človeka na isto stopnjo s psom in konjem in se vendar zahteva od njega človeškega ravnanja! Vsem pedagogom s telesno kaznijo bi priporočal Dostojevskijeve „Memoare iz mrtvašnice“, kjer slika veliki ruski psiholog, kako se vduši v podivjanem človeku s telesno kaznijo zadnji ostanek višjih nagnjenj in kako vzdigne „človeka vredno občevanje“ lahko človeka, „v katerem je že ugasnila podoba božja“. Saj gotovo že samo čuvstvo, da absolutno ni izpostavljen takemu ponižanju, dvigne npravstveni nivô razreda. Temu odgovarja drugo dejstvo, da se razvija največje pogubljenje značajev in globoka notranja nediscipliniranost ravno v šolah, kjer se mnogo tepe. Te slabe konsekvence ne izvirajo sicer le iz degradiranja, ki ga prinaša s seboj tepenje, ampak tudi odtod, da vplivajo take animalske občevalne oblike nalezljivo na otroke; navadijo se v medsebojnem občevanju, da prakticirajo isto metodo udarjanja, ker jim modrost odraslih ne zna pokazati nobenih plemenitejših potov vplivanja; saj instinktivno čutijo pomanjkanje čuta samovladanja, kar se tako jasno pokaže pri pedagogih s tepenjem²⁾ — h katerim pedagogom moram šteti žalibog tudi mnogo staršev „z gibko roko“, ki udarjajo svoje otroke v obraz zaradi pomanjkljivega čuta samovladanja in prav tako tisto store, zaradi česar kaznujejo.

Pravijo, da so paglavci, pri katerih se brez palice ne opravi popolnoma nič. Temu nasproti bi si dovolil opozoriti na uradno poročilo britiških šolskih oblasti „Moral education in American Shools“ o dogodku v Toronto. Nadzornik pride v šolo, kjer se je rabila šiba pa so bile vzlic

¹⁾ Brez ozira na to, da je tepež v okviru današnjega naziranja o svobodi in individualni časti veliko večje ponižanje kakor v patriarhaličnih razmerah preteklosti. Kolikor bolj temelji ves socialni red na respektu do samega sebe in na samoodgovornosti, toliko konsekvencejše je treba gojiti in razvijati te temelje ravno v mladosti. Neverjetno je, kako površno mislijo ravno v tem oziru celo resni odgojitelji. Fr. W. F.

²⁾ Dostojevski slika v zgoraj imenovani knjigi tudi mojstrsko, kako vpliva telesno kaznovanje na one same, ki kaznujejo. V vsi diskusiji o telesni kazni se je ravno o ti točki še pač malo govorilo. Radikalna prepoved pretepanja ni le varstvo otrok, ampak tudi varstvo učitelja: S samo možnostjo, „da se izpozabi“, se porušijo težko sestavljene navade v oblasti nad seboj samim, zveza med jezo in notoričnim izpraznjenjem pride zopet v vajo in ravno s tem postane „vzgojitelj“ žalosten zgled za otroke, ki to gledajo.

temu poččkane vse stene in se je lahko konstatiralo razna znamenja razuzdanosti. Opozoril je ravnatelja na sosedno šolo, v kateri je bila palica principiuelno izključena in vendar je bila v nji najboljša disciplina. Ravnatelj odvrne: „A, to so drugi učenci, tukaj ni treba rabiti teh sredstev — ampak ti paglavci tukaj. . .“ Nadzornik aranžira (karakteristično za ameriško lahkoto gibanja!) menjavo. Pretepajoči ravnatelj je bil premeščen za eno leto na sosedno šolo, pri tem ko je prevzel oni vodja pretepavano šolo. Po enem letu pa je bila vzorna šola na nivôju te, pri tem ko se je ona vsa v neredu pod vodstvom novega vodje že v nekaterih tednih popolnoma izpremenila.

Vprašal bi, kako pa pride, da so se odločili ravno vzgojitelji v specialnih zavodih za težko vzgajajoče in zanemarjene otroke v vseh deželah skoro brez izjeme za popolno opustitev telesne kazni? Kaj na primer poroča angleški „Journal of Education“ o „Maison paternellè“ v Mettrayu — poboljševalnica, ki je dosegla celo v najdesperatnejših slučajih največje uspehe. Tudi najmanjše telesno dotikanje je tu sploh izključeno — in ravno to je podlaga vsega pedagoškega uspeha: čut do časti, spoštovanje samega sebe, je pri gojencu sveto in že s tem se ga opominja na skrito lastno vrednost, na katero je morebiti sam že pozabil ali pa se je ni zavedal in ki je vendarle koren vse njegove npravstvene eksistence. Pa naj se čita dalje poročila Belgijca Demoorja v njegovi izvrstni knjigi „o vzgoji anormalnih otrok“; tudi tu se čuje brez izjeme, da belgijskim pomožnim šolam za „indisciplinirane“ principiuelno ni mari palice, „ki se smatra v Nemčiji za koristno ia dovoljeno“. Prav karakteristično je, da se tudi tu kaže na Nemčijo kot na klasično deželo pretepavanja, in res kaže to neenakost pedagoške prakse v Nemčiji, da se navzlic tako visoki pedagoški tradiciji nikjer ne drži s tako naivnim idealizmom tako trdno na pedagoški vrednosti čisto animalnih vzgojnih sredstev. Izkušeni ameriški pedagogi, ki so obiskali nemške šole, so se izrekli z neprikrito razjarjenostjo in studom o načinu, kako se ravna tu s čutom časti tudi starejših učencev. V francoskih in ruskih gimnazijah se ne upa udariti

Pisatelj je obiskoval neko berlinsko gimnazijo in se spominja le s studom in pomilovanjem na zoprne telesne dotike in tepežne scene, ki so se dogajale tam prav v višjem razredu (in to pri kulturnem narodu! P. F.) — bili pa so tudi učitelji, ki se niso dotaknili nikdar nobenega učenca: pri teh je bila vedno najpopolnejša disciplina in pred vsem im-ti so najglobji moralni vpliv, njim je posvečen neizbrisen spomin, podali so učencem čut, kako lahko vpliva podoba plemenitega in osvobujočega učitelja v življenju mladih ljudi.

Še tu hočemo zopet opozoriti na nevarnosti, ki jih ima tepenje pri otrokih ravno v spolnih razvojnih letih in nočemo opustiti, da ne bi omenili posebno, da lahko razvije dovoljenje k pretepavanju v učiteljih perverzne nagibe — zlasti v našem nervoznem času.

F. W. F.

noben učitelj, pri tem ko klofutajo v Nemčiji žalibog ne redko še v višjih razredih. — In tu le pojdimo Slovenci za drugimi boljšimi, ne za Nemčijo!

Kdor obiše ljudske šole v delavskih kvartirjih v Chicagi in Novem Jorku, se bo čudil, kako izvrstna je tu disciplina brez najmanjšega telesnega pretepanja.¹⁾ Če pa vprašamo učitelje ali učiteljice, s katerimi sredstvi zdržujejo disciplino v razredu, se glasi največkrat odgovor: „Z javnim mnenjem razreda“. Zvežejo se z vsem načinom svojega nastopa z boljšimi elementi v razredu in ti drže potem red. Če pa je treba dati kazni in pokore, pa je za mislečega pedagoga še vedno dosti potov zunaj tepežnega režima.²⁾

Pisatelju je pripovedoval nekoč ljudskošolski učitelj iz renškega industrijskega mesta, da je že dalje časa opazoval poniževalen vpliv tepenja na učitelja in otroke na sebi in na učencih, dokler mu ni dal lepega dne zadnjega vzroka za odpravo vsega tepeža preprost rudar, s kako mržnjo da zre na tepenje in kako je vzgojil vse svoje otroke brez udarca.

¹ V mnogih nemških pedagoških listih se je nedavno tega zopet pisalo o velikem pomankanju vsake discipline mnogih chieaških kvartirjev — pa se je še pristavljalo, da se priporoča v očigled takim razmeram tudi v krogih ameriške pedagogike tupatam povratek k telesnim kaznim.

Napram tem poročilom navaja pisatelj na podlagi vtiskov in študij v Ameriki sledeče:

V omenjenih slučajih gre le za izredne slučaje, ki se bodo odpravili le počasi s socialno reformo, in to v gotovih znanih chieaških kvartirjih, ki jih posedajo nanovo priseljene rase — kvartirji, v katerih poganja vsled največje bede obupen anarhizem. Mladina, ki tamkaj dorašča in se uči deželnega jezika šele v šoli, se seveda ne more obvladati z minimalnimi disciplinarnimi sredstvi, kakor je to mogoče pri mladini, ki je zrasla v ameriških tradicijah.

Gotovo so tu na mestu stroga redovna sredstva — katerih pa je vendar dosti in ni treba segati še po telesni kazni, ki sicer lahko nekako oplaši za trenutek (pa le z veliko brutalnostjo!) zato pa lahko tudi ubije mnogo čuta za čast in zbudi toliko surovosti, da more priti v poštev le pri pedagogih, katerim je več za olahkočenje pouka in za trenutne vplive, kakor za rešitev in ohranitev boljše narave v njihovih gojencih. To velja zlasti za podivjano mladino v omenjenih kvartirjih. Uvedba tepenja v take razmere je najnevarnejše, kar se more zgoditi. Prvič ne pomaga prav nič gotovo, zlasti ker drže dečki jako skupaj, drugič pa napravlja pretepe ne degradirane dečke za absolutno nevarnost človeške družbe.

Podivjanja, kakor so zgoraj navedena, ne moremo odstraniti od danes na jutri, najmanj z brutalnimi sredstvi. V Združenih državah upajo tukaj najtemeljitejšo od pomoči od socialno reformatiške propagande in pedagoškega dela takozvanih „socialnih settlementov“. Za vsakega pa, ki pozna ameriške razmere in ameriško pedagogiko, je izključeno, da bi verjel na zopetno uvedbo telesne kazni. Da pa so v deželi s 76 milijoni prebivalcev vedno posamezni glasovi, ki ne vedo napram težkemu šolskemu materialu nič boljšega svetovati, kakor sredstva, s katerimi se vodi kljuseta in fijakerske konje, je jasno — obžalovanja vredno je le, da ne cenijo v drugih deželah teh glasov po njih pravi vrednosti, ampak jih citirajo kot avtoritete za „izpreobnjenje“. F. W. F.

² Kako se postopa v tem oziru zlasti v ameriških šolah, mislim povedati v Pop. l. 1912., ko bom govoril obširneje o poskusih moralškega vplivanja na teh šolah. P. F.

Dan po tem pripovedovanju je naznanil učitelj svojemu razredu, da ne more in noče več tepsti ne zaradi sebe in ne zaradi njih. Naj mu ne oteže tega koraka in dokažejo sami, da je red brez bitja še boljši kakor poprej. Ganljivo je bilo, kako so sprejeli otroci to naznanitev in njeno utemeljitev, kako so se čutili počaščene in mu res olahkočili njegov sklep.

Ko bi dospelo vedno več vzgojevalcev do tega prepričanja!

Prostoročno risanje po naravi v ljudski šoli.

Irma Scheligo¹

Koncem 19. stoletja se je zbudila umetnost k novemu življenju. Sicer v neposrednje prejšnjem času ni manjkalo umetnikov, tudi ne nesmrtnih umotvorov. Kar pa je vendar umetnost tako ponižalo, je bila mala udeležitev izobraženih in neudeležitev množine nevenceh njenih proizvodov. Kraljestvo umetnosti je bilo podobno vrtu, ki se je, visoko ograjen, odpiral izvoljenim. A mogočno valovanje časa je trkalo tudi na njegova zarjavela vrata, odpirala so se počasi, vendar so hoteli posamezniki z vedno večjo srčnostjo v neznano deželo. Uvideli so kmalu, da se jim predoči v tej novi deželi nekaj velikega, nekaj tako velikega, da je duša premala je obseči. Večja in večja je postajala množica, ki je iskala v tej sveti deželi utehe vsakdanjim težavam. Z odraslimi se je bližal naraščaj; in ta naj pije iz čistega vira — lepote. In klicalo se je pred kakimi desetimi leti: „Umetnost otroku!“

Povsod se je poskusilo zbuditi zanimanje za takozvano „umetniško vzgojo“. Govorilo se je o lepih šolah, o umetno izdelanih knjigah, o umetniškem opazovanju, v kojem se naj vadijo otroci in o preosnovanju dotedanjšega risanja. Od zadnjega, od takozvanega „prostoročnega risanja po naravi“ se je pričakovalo dosti, češ, to risanje je prvi pogoj za zbuditev zanimanja za umetniški čut, je prva podlaga umetniški vzgoji. Menim, da se pridruži vsak, kdor ima skušnje v tem predmetu, tej misli. Zato pa nam je tudi dolžnost, gojiti v kolikor možno prostoročno risanje po naravi v naši ljudski šoli.

1. Risanje na nižji stopnji.

Moti se, kdor meni, da se naj prične pouk v risanju v tretjem, oziroma v četrtem šolskem letu. Pestalozzi pravi, da se naj goji risanje že

¹ Konferenčni elaborat.

pred pisanjem. Drugi metodiki trde, da se naj prične z risanjem tudi pred čitanjem. Torej tvori risanje že pripravo ali predšolo za čitanje-pisanje. Veliko storiti je vir veselja (Fröbel). Veliko risati je posebno začetkom prijetna in koristna izprememba pouka. Kakor vedno, se mora tudi pri risanju upoštevati otroška narava. Za nižjo stopnjo se priporoča risanje po spominu in ilustrovanje. Pri risanju po spominu se naj vedno ozira na otroško obzorje; naslanja se naj na nazorni nauk. Sicer menim, da nam snovi ne bode primanjkovalo kmalu, ker je imamo na deželi kakor v mestu več kot dovolj.

Začetkom so seveda risbe več ali manj okorne. Pa gotovo je vsakomur ljubša risba, izgotovljena še s tako okornimi črtami, ki jo je otrok samostojno izdelal, kakor risba, iz koje očitno odseva učiteljeva natančnost. Ilustrovanje pa je sploh višek veselja malih umetnikov. Tu se zrcali vsa otroška duša!

„Z risanjem se ima izgojiti smisel za obliko in barvo, čut za lepoto, čut za svetlobo, razum za umetnost in umetni obrt“ (Štrukelj). Zato mora pouk tudi delati na to, da se vzgoji čut za barve. Če se človek ne vadi, lahko izgubi sposobnost videti in uživati barve. Ta sposobnost pa se z vajo lahko tako poveča, da razločuje vaje človek n. pr.: tudi tam še v barvah nijanse, kjer se zdi nevajenemu očesu vse enako.

Ker ni namenjena umetnost samo nekaterim, ampak mora biti vsem ljudem sredstvo za užitek, mora zavzemati vzgoja čuta za barve odlično mesto v vrsti onih sredstev, ki so porabna za umetniško vzgojo mladine. Vaje z barvami je treba kar le možno zgodaj pričeti. V prvem in drugem šolskem letu se priporoča v to svrhu izrezovanje raznih figur iz barvanega papirja. S tem se ne goji samo čut za barve, ampak tudi čut za oblike. Vrhutega so še kaj priporočljivi barveniki. To je lepa izprememba, če se rišejo črešnje rudeče, slive modro itd.

Na nižji stopnji se naj že tudi prične vaje s prostim laktom (ali prostolehtne vaje).

2. Risanje na srednji stopnji.

Vaje s prostim laktom se naj nadaljujejo na srednji in na višji stopnji. Z njim se doseže ročnost, z ročnostjo pa veselje do predmeta. Vadijo se naj dostikrat, a vedno le kratko časa. Pri izvajanju stoji učenec pred navpično stoječo ploščo za risanje. Plošča naj bo vsaj za pol metra oddaljena od učenčevih oči. Telo in glava naj bodeta pri risanju popolnoma mirna. Kakor vobče, tudi pri teh vajah ne sme pritiskati. Enakomerno naj v isti smeri naprej (ne nazaj!) riše, ne da bi ostal ali odstavil, predno je risba gotova. V svrhu lahkega izvajanja, se naj rabi mehka snov (kreda, vogel, svinčnik št. 1). Da se izogne mazanju, se naj vedno nekaterokrat prej v zraku riše. Mnogokratno izvajanje teh vaj, nam dela težkoče le s

tem, ker zamore v naših razmerah le malo učencev risati naenkrat. Američan Liberty Tadd pa nam je pokazal, kako si zamoremo pomagati. Razobesil je na vse stene svojega razreda črne table, na kojih lahko rišejo vsi otroci naenkrat.

Tudi v naših šolah se lahko stori kaj sličnega. Mi smo n. pr. pribili lepenke na stene, na katerih lahko kakšnih 10 otrok obenem riše. Na nižji stopnji bi zadostovale tudi samo tablice (v pomanjkanju vsakega drugega sredstva.)

Risanje na srednji stopnji temelji na geometrični podlagi¹, rišejo se še ploskve, torej dvodimenzionalni predmeti. Snov za srednjo stopnjo tvori:

1. Risanje življenskih oblik v sledečem redu: kvadrat, pravokot, trikot, trapez, lok, krog, elipsa, jajčasta črta, kombinacije. Risanje vsake življenske oblike pa obsega: *a)* risanje po spominu, *b)* risanje po predmetu, *c)* geometrično posnemanje, *d)* ornamentiranje.

2. Risanje prirodopisnih predmetov, kakor: listja, ptičjega perja, metuljev. Pri risanju vsakega predmeta pa razločujemo: *a)* proste vaje, *b)* vaje v zadetvi oblike, *c)* vaje v zadetvi barve, *d)* ornamentiranje.

3. Skiciranje risb, koje nariše učitelj za pripovedni in drugi pouk.

4. Ilustrovanje, ki služi tudi na tej stopnji samo za oživiljenje pouka.

3. Risanje na višji stopnji.

Do zdaj imenovane vaje tvorijo podlago preosnovanega risarskega pouka. Na višji stopnji pa jim morajo slediti še druge, da se to, kar so se učenci že učili, poglobi, razširi in dopolni.

Da se čut za oblike temeljito izobrazí in da se dobi kolikor mogoče preprost izraz, v to nam služi kot izvrstno sredstvo direktno risanje s čopičem. Učenec naj dela pri tem tako, da s precej polnim čopičem istočasno riše in slika, ne da bi si prej zarisal v osnutku obrise; to delo gre od zgoraj dol in mokro v mokrem. Da ne more slike pozneje popraviti, naj rabi razločno vidne lazurne barve ali pa samo z vodo razredčeno črnilo. Če se pozneje sliko popravlja, se vidi takoj sumljiva lisa. Tako delo sili učenca, da z vedno in napeto pozornostjo pazi in preskuša celo obliko, kojoj mora izraziti. To pa je zanj izvrstna vaja, da se uči opazovati in ceniti s prostim očesom. K temu še pride kot ugoden moment, da se ne da ničesar izradirati in da se navadi roka na mirne kretnje, ker se vda čopič vsakemu, tudi najmanjšemu pritisku. S tem se poveča možnost izraževanja in pomaga se precej perspektivi, ker se telesne oblike slikajo kakor silhuete. S čopičem se ne izpolnjujejo samo obrisi, ampak rabi se tudi zato, da se učna snov po spominu ponavlja.

¹ Nasprotno! Geometrični liki se abstrahirajo iz naravnih oblik!

Japonci n. pr. so pravi mojstri v rabi čopiča; oni pa že tudi pišejo s čopičem.

Med stanovskimi tovariši se slišijo večkrat pritožbe, da je nemogoče preskrbeti vsem otrokom potrebščine za slikanje. A tej težavi se da odpomagati. Najprej je treba, da dobijo otroci veselje in zanimanje do risanja. To doseči pa ni težko, ker menda ni v ljudski šoli predmeta, ki so zanj otroci tako navdušeni kakor za risanje, zlasti z barvami. Če se je posrečilo učitelju zbuditi v učencih to navdušenje, potem bodo našli tudi otroci pot v zaprte žepe svojih staršev.

Časih že na srednji, najčešče pa na višji stopnji rabijo otroci vodene barve. V svrhu slikanja rabijo: čopič, skodelico za tuš, kozarec in sledeče barve: Kobaltblau, Krapprot, Indischgelb III., Zinnobergrün (licht), Sepia, Beinschwarz. Rabi se nalašč malo barv, da se vadijo učenci barve pravilno mešati. Prej kot barvo, mora zadeti učenec obliko. Barvo zadeti se vadi najboljše na ploskovnih vzorcih, ki so, kolikor mogoče enostavni, da lahko koncentruje učenec vso pozornost na barvo samo, ne da bi se mučil preveč z obliko.

Ker ima vsaka barva in oblika v različni okolici in v različni luči tudi različne lastnosti, se ne morejo podati za način slikanja natančna pravila. Poda so samo lahko nekaj splošno veljavnih pravil.

Preden začnemo z delom, moramo pač dobro pomisliti, katere barve bomo rabili, kje je največ sence, kje največ luči. Če začnemo enkrat s čopičem, mora iti delo hitro in nevzdržno naprej. Slikati začnemo navadno tam, kjer je barva najbolj temna, kjer je senca največja. Prehode v svetlejšje partije dosežemo s tem, da zabrišemo takoj barvo ob robih z napol polnim čopičem. Svetle lise izrazimo na ta način, da pustimo tam papir brez barve; s tem se jako poostri opazovanje objekta. Prevečkrat ne smemo prevleči iste barve ker postanejo tako manj izrazite, manj svetle. Pri prehodnih nijansah se moramo hitro odločiti, katere barve hočemo mešati da se nam slika ne posuši. Ozirati se moramo tudi na to, katere barve so posušene bolj svetle, katere bolj temne, katere se, če jih mešamo, bolj svetijo, katere postajajo bolj temne.

Iz vsega je pač razvidno, da je popolnoma nemogoče podati natanko specializirana pravila. Tu odločuje v prvi vrsti vaja. Da ne bo učenec tratil po nepotrebnem časa in da ne bo delal prevelikih napak, ker bi mu vedni neuspehi vzeli navsezadnje še veselje do dela, je že iz pedagoškega stališča važen nasvet, da se naj učenec neprenehoma opozarja, vso stvar dobro premisliti, preden prične z delom.

Za oživotvorjenje nove ideje ni treba prav nikakih drznih skokov, nič ni treba izpreminjati dosedanje vzgoje, le razširiti in izpolniti jo je treba na umetniško stran. Za marsikoga ni ta zahteva ničesar novega: saj jih ni malo, ki so že od nekdaj razvijali v svojih gojencih umetniški čut, ali

vsi še niso taki. Zato nam pa pravi znani umetnik-pedagog: „Vzemi učitelj, čitaj in zopet čitaj!“ Učiteljstvo naj poseže po knjigi „Kuhlmann: Neue Wege des Zeichenunterrichtes“ ali „Prangs Lehrgang für die künstlerische Erziehung mit besonderer Berücksichtigung des Naturzeichnens“. Knjiga „Lukas-Ullmann: Elementares Zeichnen nach modernen Grundsätzen“ hoče postati učitelju siguren voditelj, potreben v sedanjem času, ko še vse vre in kipi na polju preosnovanega risarskega pouka.

Iz mojih drobnih zapiskov.¹

Piše Janko Polák.

3. Računanje v ponavljalni šoli.

Ponavljalna šola je dobila računico, ki jo je sestavil c. kr. okrajni šolski nadzornik g. Ljudevit Stiasný. Kdor jo je preštudiral, je izpoznal, da se loči od dosedanjih računíc; zakaj krenila je na pot življenja, kakršno polje v pestrem svetu. Tudi dosedanjim računícam ne smemo očítati, da niso imele volje, kreniti na pot življenja. Očitamo pa jim lahko, da so se izpodtaknile že ob prvem koraku; zakaj mesto v prakso so zašle v uporabo. In to je oni nedostatek, ki nam dela v ponavljalni šoli največ preglavice, če se mu ne ognemo že v vsakdanji šoli. Ognemo pa se mu najlažje na ta način, da izpremenimo vse uporabne naloge v praktične. Da igra pri izpreminjevanju konkretnost glavno ulogo, mi menda ni treba omenjati posebej. Omeniti pa moram, da bomo zasledili dokaj nalog, ki jih pri najboljši volji ne bomo mogli izpremeniti v praktične. Najbolje je, da take naloge črtamo in si ustvarimo nove. Tem potom si nabereimo lepo zbirko praktičnih nalog, ki tvorijo, ob upoštevanju računice za ponavljalno šolo, najlepši prehod v računanje, kakor to zahteva ravnokar omenjena računica, čije snov je vzeta iz življenja in je namenjena za življenje. Brez takega prehoda silimo iz ekstrema v ekstrem, kar škoduje razpoloženju otroške duše. Da je temu res tako, je nam porok okornost, ki jo opazimo pri praktičnem računanju v ponavljalni šoli tudi pri takih učencih, ki so izračunali uporabne naloge v vsakdanji šoli prav gladko.

Ume se, da brez temeljite formalne naobrazbe na umno praktično računanje niti misliti ne smemo. Formalna naobrazba vsakdanje šole mora preiti učencem v kri in meso; zakaj v ponavljalni šoli je nam čas

¹ Glej „Pop.“ str. 169.

prepičlo odmerjen, da bi ga tratili s formalnostjo. In tega nam tudi treba ni; zakaj odloka visokega c. kr. deželnega šolskega sveta v Ljubljani, z dne 25. februarja 1902, števil. 709., in 21. novembra 1910, števil. 7891, govorita v tem oziru jasen govor.¹⁾

Toda dovolj o tem. Oglejmo si sedaj nalogo računanja v ponavljalni šoli.

Ponavljalne šole naloga je, da vadi učence jasnega mišljenja in razumnega gospodarstva. Vsega tega pa jih ni mogoče vaditi ob uporabnih nalogah, temveč samo ob praktičnih, vzetih iz življenja in namenjenih za življenje. In takih nam nudi računica za ponavljalno šolo obilno. Učiteljem sedaj ne preostaje drugega dela, nego to, da privedejo učence ob njih do pravilnosti in samostojnosti. Dognano pa je, da je za gojenje pravilnosti in samostojnosti najboljšo sredstvo zanimanje od strani učencev. Ker zanima otroško dušo predvsem to, kar obseže njeno obzorje, zaraditega moramo upoštevati ob računanju tudi v ponavljalni šoli predvsem domači šolski okoliš. Napačno bi torej ravnal učitelj, ki bi hitel od poglavja do poglavja, kakor mu jih nudi računica za ponavljalno šolo; zakaj tako bi udušil v otroški duši glavni pogoj za pravilnost in samostojnost, t. j. zanimanje od strani učencev. Treba je torej, da izbere učitelj od podanih poglavij samo to, kar je aktualnega pomena za domači šolski okoliš.

Kdor pozna otroško dušo, mi mora priznati, da tudi v domačem šolskem okolišu ne zanima vseh učencev ista snov; zakaj dognano je, da to, kar zanima deklice, ne zanima dečkov, in da to, kar zanima dečke, ne zanima deklíc. Določiti bode torej treba ob slučajih iz življenja povsem natanko, kaj se naj računi v ponavljalni šoli za dečke, kaj v ponavljalni šoli za deklice.

Ob ti trditvi mi utegne ta in oni oponesti, da menim že v kali ločiti moža od žene in s tema tudi gospodarstvo od gospodinjstva. Vsem tem svetujem, da se seznanijo podrobneje z otroško dušo, posebno eksperimentalnim potom, in da dovolijo tudi našim kmetiškim ženam malo emancipacije. Sicer pa mi morajo, radi ali neradi, vsi ti priznati, da gojimo s tem, da ne grupiramo slučajev iz življenja po spolu, kolikor toliko nezaupljivost, ker polagamo že v otroško dušo kal ravnokar omenjene nečednosti, ki se razvije tuintam do tolike bujnosti, da umre pod

¹⁾ Kolikor je nam znano, je izdal tudi c. kr. okrajni šolski svet v Litiji v tem oziru poseben odlok, ki ga dobe vsa šolska vodstva, vsa županstva in tudi vsi krajni šolski sveti. Ravnokar omenjeni odlok se nam zdi tako dalekosežnega pomena, da ga smemo imenovati biser svoje vrste. Opozarjamo nanj vse učiteljstvo, ki se peča s ponavljalno šolo; zakaj povsodi se naj zahteva, da se izda podoben odlok; zakaj njegova vsebina seznanja potom šolskih vodstev, županstev in krajin šolskih svetov tudi maso s tem, da ovirajo prestop v ponavljalno šolo postavna določila in ne učiteljstvo, kakor meni navadno v tem oziru masa.

njo dostikrat sreča zakonskega življenja. Menim tudi, da delamo s tem, da ne grupiramo slučajev iz življenja po spolu, kvar gospodarstvu in gospodinjstvu; zakaj s tem, da mešamo drugo z drugim, ne doženemo ničesar do dovršenosti. A vsekako je boljša enostranska dovršenost, nego pa vsestranska površnost. In vsekdar bo četa gospodarstvo in gospodinjstvo bolje uspevala, ako mu načelujeta dovršen gospodar in dovršena gospodinja, nego pa površna dvojica, ki vsled svoje površne naobraženosti drug drugega niti v praksi izpopolnjevati ne moreta. Če pa že nekateri menijo, da je treba vsekako medsebojnega nadzorstva, zadostuje v to povsem letna bilanca, ob kateri se pokaže samostojna moč gospodarja in gospodinjce. Ta pa bode tim lepša, čim naobraženejša sta gospodar in gospodinja v strokah svojega področja. Da igra med temi strokami računstvo glavno ulogo, mi menda niti omenjati ni treba.

Znano je, da je podlaga pravilnemu in samostojnemu računanju v vsakdanji šoli nazornost. Nič manj važna ni nazornost za ponavljalno šolo. Ker se pa v ponavljalni šoli, z ozirom na pičlo odmerjeni čas, z nazornostjo ne utegnemo pečati podrobneje, zaraditega moramo gojiti v ti šoli na vso moč opazovalni moment. Pravilno opazovanje pa ni lahka reč. V to je treba dokaj vaje. A najlepša vadba v to je nazorno poučevanje v vsakdanji šoli. Če smo storili v tem oziru svojo dolžnost v vsakdanji šoli, ne bode delal opazovalni moment ne nam in ne učencem ponavljalne šole posebne preglavice. Sedaj nastane vprašanje: „Okolo česa se naj suče opazovalni moment v ponavljalni šoli?“ — O tem govore jasen govor tabele in tabelice, ki jih ne nedostaje nobenemu poglavju računic za ponavljalno šolo. Torej tabele in tabelice niso v računici za ponavljalno šolo zaradi komodnosti, temveč imajo vzvišen pedagoški namen, t. j. vaditi učence pravilnega in samostojnega opazovanja.

Gojenje opazovalnega momenta obvaruje učitelja tudi nasilja. Opazovalni moment pove učitelju, kako daleč sega duševna zmožnost učencev dotične šole. Temu primerno mora zbrati učitelj slučaje iz življenja in jih temu primerno — če treba — prikrojiti. Vse pretežko olajša, vse prelahko razširi; zakaj napačno je, če zahteva učitelj od učencev preveč, a napačno je tudi, če zahteva premalo. Prvi slučaj mori pogum, drugi pa mori zanimanje. A za pravilno in samostojno računanje je treba obojega.

Omenil sem že, da je treba za domači šolski okoliš odbrano snov grupirati po spolu. A tudi to ne bode zadostovalo povsem; zakaj računica za ponavljalno šolo nudi toliko slučajev iz življenja, da jih na nizko organizovanih šolah tudi ob grupiranju po spolu ne bode mogoče obdelati temeljito tekom enega leta. Vsa računica za ponavljalno šolo pa je zakrožena tako, da nudi stalen uspeh samo tedaj, če se obravnava kar

le mogoče obilo njenih slučajev iz življenja. Treba bode torej poleg grupiranja po spolu ustvariti za nizko organizovane šole dva turnusa. Glavna momenta pri ustvarjanju turnusov pa sta domači šolski okoliš in zmožnosti učencev dotične šole. Kar se tiče visoko organizovanih šol, sem mnenja, da zadostuje ob grupiranju po spolu samo en turnus. Ta se obdela v celoti že v prvem letniku ponavljalne šole, v drugem letniku ponavljalne šole pa se naj v prvem letniku pridobljeno samo utrja. Samoobsebi se ume, da je treba tudi ob ustvarjanju turnusov paziti na deški in dekliški moment. Sicer pa nas sili v to že itak grupiranje po spolu.

Končno omenjam, da se računica za ponavljalno šolo izpopolnjuje z merstvom D. Humka. Kdor bi zanemarjal eno na račun drugega, ne bode dosegel nikdar tega, kar se želi od preosnovane ponavljalne šole. Sicer pa opozarja na ravnokar omenjeno merstvo g. sestavitelj računice za ponavljalno šolo tudi sam.

S tem sem dovršil splošne opombe k računanju v ponavljalni šoli. Ob posebnih opazkah za računanje v ponavljalni šoli poudarjam predvsem to, da mora delovati tudi v ponavljalni šoli masa in ne samo odličnjaki. Vsako vprašanje mora veljati tudi v ponavljalni šoli vsemu razredu. Računi se tudi v ponavljalni šoli ustno in pismeno. V to nas sili že računica za ponavljalno šolo sama, še bolj pa nas silijo v to naše primitivne kmečiške razmere.

Ustno računanje v ponavljalni šoli je po mojem mnenju tako važno, da mu lahko privoščimo ob vsakem računanju $\frac{1}{4}$ ure. Računi pa se naj v tem času res samo ustno, t. j. brez uporabe računice od strani učencev. Računico naj rabijo učenci samo pri pismenem računanju. Predvsem pa jo naj rabijo doma! Ob njenih tabelah in tabelicah se naj vadijo pravilnega in samostojnega opazovanja, na podlagi tega pa, ob slučajih iz življenja, pravilnega in samostojnega računanja. Ume se, da je glavni pogoj za vse to ta, da imajo računico vsi učenci. Če pa se zdi temu in onemu, da je treba tudi za ustno računanje pripomočkov, mu zadostujeta povsem tabla in kreda. Važno je pri ustnem računanju hitro računanje. Ume se, da se ne sme vršiti tako hitro, da bi pošla duševna vez med računarjem, učiteljem in maso. Eden izmed najboljših pripomočkov za hitro računanja se zdi meni ta, da opustimo popolni sklep povsem in uporabljamo kratki sklep samo ob težavnějšíh računih.

Zdi se nam, da smo zadeli z napovedjo bojkota popolnemu sklepu in tuintam tudi kratkemu — v sršenje gnezdo. Zagovorniki sklepov poudarjajo v enomer puhlo frazo: „Duša vsega računstva je sklep!“ — Mi pa trdimo, da je sklep coklja vsega računstva in ona zapeljiva moč, ki operira tako rada s števili, s kakršnimi ne račun

masa ljudstva v življenju nikdar. In to je ravno smrt vseh uspehov ljudske šole, da polje med štirimi stenami povsem drugo življenje, nego pa v pestrem svetu božjem. A kdo je temu kriv? — Predvsem oni, ki se drže krčevito starih fraz, porojenih v dobi, ko se o eksperimentalnem dušeslovju še sanjalo ni nikomur.

Ker smo ravno pri ustnem računanju, hočemo podati v podkrepilo našega izvajanja zgled iz usnega računanja. Evo, vam ga!

„q pšenice stane 20 K 60 h, q rži 16 K 40 h; koliko stane oboje skupaj?“¹⁾

Komaj učitelj slučaj iz življenja dogotovi, že mu nudi učenec odgovor: „Oboje skupaj stane 37 K!“ Kako neki? — Zato, ker je med tem, ko je delovala duša učiteljeva, delovala tudi duša učenčeva in dospela potom virtuoznosti, ki si jo je zasigurala potom mnoge vaje v dekadičnem zistemu in računskih operacij in nazornem vsprejemanju do pravilnega rezultata, ne da bi bila sklepala potom jezika glasno, temveč je opravila vse delo potom že omenjene virtuoznosti — na tihem. Če na svoji poti ni sledila poti onih, ki uzro v sklepu dušo vsega računstva, jo moramo blagrovati; zakaj dokazala je, da ima tudi nekoliko samolastne moči in da ne rabi „sklepovnega olja“, ki bi ji ga tako radi dolili zaljubljeni praznih fraz. Saj kdo umnih pedagogov še ni opazil, da učenec, ki je povedal odgovor pravilno brez sklepa, ne ve ne kam, ne kod, ko vdari po njegovi elastični duši pedagog frazer s pedagoškim basom — „Sklepaj!“ — Ob tem vdarcu izgubi duša otrokova svoj najlepši biser „samolastno moč“ in slediti mora njemu, ki so mu sklepi oklenili vso dušo, da brez oklepa, ki mu ga nudi sklep niti poleteti ne more.

Ume se, da smo nudili tu povsem preprost slučaj. Isto bi lahko dokazali pri umetnejšem. Kar pa bi se protivilo našemu razvoju v tem oziru, je pretežko, in vse pretežko se naj pri ustnem računanju opusti. Sicer pa, kakor smo rekli, nismo ob težkih slučajih proti kratkemu sklepu. Smo pa proti popolnemu sklepu, ki nudi navadno dosti besedi, a malo zrnja.

Pri hitrem ustnem računanju je tudi važno, da se učitelj z enim učencem ne moti predolgo. Če uvidi učitelj, da je ves trud zaman, naj pusti dotičnega učenca lepo v miru in zaposli drugega. To donese v ustno računanje zanimanje in s tem živahnost. Nikar ne trepečimo ob tem v smrtnem strahu, da smo uničili temperament. Realno življenje je tako, da zahteva tudi žrtev; in če je naša naloga, da moramo učiti za življenje, se tuintam tudi žrtev ne smemo vstrašiti; zakaj naše žrtve so nekrvave in jih odolimo lahko ob prvi ugodni priliki. A teh razumnemu pedagogu ne nedostaje nikdar.

¹⁾ Cene so vzete po 18. dnevu meseca oktobra 1910 v Ljubljani.

Iznajdljivost se naj prepusti pri ustnem računanju učencem. To rodi samostojnost, katere ne pogrešamo skoro nikjer tako, ko pri računanju. Res je, da nesamostojnosti tekom šolske dobe ne opazimo izlepa povsod, res pa je, da se nam pokaže ona v polnem obsegu dostikrat že ob prvem učencevem koraku v življenje.

Pri pismenem, **kakor ipak pri vsem računanju**, je gotovo načelo vaja. Mnogo pa se vadi samo na taki šoli, kjer se malo govori in piše. Popolni sklep se naj opusti torej tudi ob pismenem računanju povsem. Kratki sklep pa se naj vadi samo ob težkih slučajih iz življenja. Tudi pisanje odgovorov se naj opusti povsem. Res je, da morajo vedeti učenci ob vsakem slučaju iz življenja, kaj so izračunili, toda temu odpomoremo tudi s tem, da učenci odgovor samo povedo. Tudi pisanje na šolsko tablo od strani učencev se naj opusti povsem; zakaj to nam vkrade dokaj časa. Uveril pa sem se tudi, da rodi tako postopanje največ napak in nesamostojnosti; zakaj ob pisanju na tablo od strani učencev, masa prepisuje. Trditev, da se mora slučaj iz življenja vsaj skicirati na šolsko tablo, je jalova. Trdovratno se je drže samo oni, ki ne zaupajo učencem prav nič. Slučaj iz življenja se naj skicira na šolsko tablo, po skiciranju se naj sklepa, in ko se dobi potom sklepa šolska operacija — se naj pa računi. Je li to samostojnost? — Ne!... To je povsem navadna formalnost, pomešana z dolgoveznim besedičenjem. Ali ni potem pametneje, da se napove otrokom kar števila in se jim napove tudi računsko operacijo? — Menim, da tiči ravno v pravilnem nastavku naloge virtuoznost vsega računanja. Pravilen nastavek nam šele pove, če učenci umijo slučaj iz življenja. Če ga pa ne umijo, je pa itak bolje, da ga ne računijo. Pa to velja za **preproste** slučaje iz življenja in tudi, **a za te še v veliko večji meri, za komplicirane**. Kdor meni drugače je na napačni poti; zakaj preprost in samostojen račun je stokrat več vreden, nego pa kompliciran, ki ga je bilo mogoče izvršiti mehanskim potem skiciranja, sklepanja itd. Pismeno se naj računi v ponavljalni šoli na dva načina, s pomočjo učiteljevo in brez pomoči učiteljeve. Ume se, da naj pomaga učitelj **s a m o t a m**, kjer se mu zdi, da bi utegnila grešiti masa.

Nekateri šolniki so mnenja, da bi se otrokom posebno pismeno množenje in dividiranje olajšalo, če bi se tudi pismeno nastavilo ravnokar omenjeni operaciji tako, kakor se ju ustno napove. Menim, da bi rodilo tako postopanje v marsikaterem oziru konfuznost in je treba vaditi drugo kot drugo in ostane način operacije isti in edino dobroto, ki bi jo nam nudilo — z ozirom na prostor — množenje, si pridobimo lahko tudi s tem, da vadimo učence že v začetku začenjati množenje z najvišjim mestom. Sicer pa v tem oziru **kolikor glav, toliko misli** in velja samo načelo, oprijeti se enega že s prvim šolskim letom in vztrajati ob tem skozi vso šolsko dobo. Posebnega dobička pa nova iznajdba ne nudi.

Nekaj posebnega, kar nam nudi računica za ponavljalno šolo so v zgojevalni momenti. Poleg onih, kar jih nudi računica, se naj uporabljajo tudi taki, ki jih je zamislila ljudska filozofija sama in ki bleste tako lepo v obliki narodnih rekov in pregovorov.

Računica za ponavljalno šolo nam nudi tudi dokaj slučaje iz življenja, ki segajo v področje preprostega knjigovodstva. Opomba v računici se glasi, da se naj vse potrebno za to načrtova. Načrtovanje pa nam vkrade dokaj časa. Res je, da bi se dalo vse to izvršiti tudi doma, toda vprašanje je: „Kako bi se izvršilo?“ — Najbolje bo, da se oskrbe za take slučaje iz življenja primerne tiskovine za šolsko uporabo.

Kadarkoli se nudi prilika, se naj dovoli učencem, da stavijo v šoli slučaje iz življenja sami. To zbudi v masi tekmo in zanimanje. Popravo pa naj oskrbe učenci vsekdar sami. Markantno naj označijo sami, kaj so izvršili prav in kaj napačno. V to zadostuje preprosta črta čez napačno izračunane slučaje iz življenja. S tem, da navadi učitelj učence samostojnega popravljanja, si olajša delo in prihrani dokaj časa, ki ga uporabi lahko koristneje, nego za popravo.

Ob koncu omenjam še to, da rodi domača vaja lepe sadove. V ta namen ni treba dajati takozvanih „domačih nalog“. Zadostujeta tuintam samo vprašanji: „Pri kom izmed vas imajo navado, da računijo tudi domači kaj?“ — „Kdo domačih zna še kaj računiti?“ — O tem naj pripovedujejo učenci tuintam v šoli in ni nam treba biti žal za čas, ki ga izgubimo s tem. Izgubimo? — Ne, to ni pravi izraz! . . . Zakaj s tem pridobimo tekom časa „domače vaje“, ki jih niso računili samo učenci, temveč tudi ostali domači. In če se nam posreči to, smo dokazali, da umemo pedagoški izrek, ki pravi: „Ne za šolo, temveč za življenje učimo!“

Slovensko šolstvo na Koroškem v preteklem stoletju.

Po raznih virih sestavil Ante Beg.

(Dalje.)

Na gimnaziji in realki je bilo čimdalje manj učencev za slovenske ure, ker so lahko starši odločevali in tudi red iz slovenščine ni vplival na napredovanje. Ko je še Rudmaš živel, je ravnatelj realke prigovarjal staršem, naj se sinovi vpišejo za slovenske ure. Zaraditega so ga proglasili za panslavista.

V S m a r t n e m in v Š t. J a k o b u pri Celovcu sta napravili bogati graščini R e y e r in E d e l m a n n nove šole. V Št. Jakobu je bil za učitelja trd Slovenec iz Kranjske, a je hodil povpraševat v Čajnče učitelja L a h a, kako naj uredi pouk. Ta Lah je bil v Rudmaševi dobi prenapet Slovenec, a sedaj je bil hud nasprotnik ter je v par letih ondotno šolo popolnoma ponemčil. Graščaka, dasi Nemca, sta vendar dooločila, da se naj v začetku poučuje slovensko.

Na celovski gimnaziji je bilo tega leta 308 Nemcev in 99 Slovencev. V začetku šolskega leta se je začela slovenščina učiti v štirih oddelkih. Nekaj ur je prevzel tudi Umek ter razbremenil bolehnega Janežiča. Na gimnaziji v Št. Pavlu se je učilo slovenščine devet dijakov.

V P o r e č a h je učil učitelj tudi slovensko, toda zagriženci so mu prišli to prepovedat. Vdal se je pritisku župnika.

Ministrstvo je ukazalo, naj se odpravi iz šol „praktična slovensko-nemška gramatika“ ter se nadomesti z malim berilom ter obenem ukazalo, naj se učitelji nauče čimpreje slovenskega jezika, ki je pri tem pouku neobhodno potreben.

V G r a b š t a j n u se je poučevalo tudi slovensko. Celo nemški starši so bili za to, toda le s pogojem, da se slovenščina uvede tudi v urade.

V B r e z i, kjer se je v cerkvi vedno pridigovalo le slovensko, so imeli že od leta 1817. trdega Nemca za učitelja, ki se v 50 letih niti trohice slovenski ni naučil. Sicer je škof M a y r, ko je poslušal leta 1831. nemški verouk, poslal župniku grajo z ukazom: „Jezik v cerkvi mora biti jezik v šoli!“ Vendar je ostalo vse pri starem, ker dekani kot šolski ogledi niso odpravili napake.

V Š t. J a n ž u v Rožu je župnik K i r s c h n e r napravil slovensko šolo na svojo pest ter dosegel tako lepe uspehe, da so se tudi starejši ljudje začeli učiti slovensko brati. Tudi v S v e t n i v a s i je župan Krasnik skrbel za slovensko branje in petje v šoli.

V V e l i k o v c u sta znala le učitelja prvih dveh razredov slovensko, a poučevalo se je celo v I. razredu tako malo slovenskega, da so boljši meščani, med njimi celo župan in deželni poslanec, pošiljali svoje otroke v Ljubljano v šolo, da se nauče slovensko. Zato je bilo v vseh velikovških šolah le 700 učencev, dasi so bile tja všolane tudi župnije Št. R u p e r t, Št. P e t e r, Št. Š t e f a n, in G r e b i n j s k i K l o š t e r, ki niso imele svojih šol.

V P o k r č a h je učiteljeval narodnjak Č e r n u t.

V B o r o v l j a h se je pri izpitu že kazalo nazadovanje za slovenščino. Učitelj se ni oziral na slovenski pravopis. Slovensko spisje so imeli le učenci nižjih razredov.

V K a p l i je učiteljeval narodnjak K a t n i k. Pri javnem izpitu so peli otroci „Hej Slovenci“.

V Ž i t a r i v a s i se je trudil za slovenski pouk in slovensko petje učitelj R i c h t e r, ki se je samotež izvežbal v slovenščini. Za slovensko petje v tej župniji in v Dobrli vasi si je pridobil velikih zaslug graščakov sin M e g l i č.

Pri učiteljskem shodu v K a p l i so bila v razpravi tri vprašanja ter je bilo določeno, da se reši prvo slovensko, drugo nemško, tretje pa prostovoljno slovensko ali nemško. Vseh osem učiteljev je rešilo prvo in tretje vprašanje le slovensko.

V nekaterih občinah so začeli posamezni nemškutarji hujskati, naj občine prosijo za nemški pouk. Take prošnje so vposlale občine Ž i h p o l j e (hujskač dr. Huss), Š m a r t n o pri Timenici (Stockert), V r a t a (Apriessnig), G r a b š t a j n (pl. Sternfeld), B i s t r i c a v Rožu (fužinski oskrbnik Kazette), S v e č e (župan Plasnig), P o r e č e (celovski Nemeč pl. Rainer). Deželni zbor je komaj čakal na te, gotovo naročene prošnje. Taki hujskači so bili posebno odvetniki in sodni uradniki v Celovcu, Beljaku itd. ter mestni letoviščarji. Sodni pristav Steiner iz Celovca je skušal nahujskati tudi občinarje v Ž r e l c u, a so ga spodili z besedami: „Za slovensko župnijo se spodobi tudi slovenska šola“. Sploh so bili ondotni prebivalci navdušeni za slovenščino. Župan O r e m u s, mlinar U l b i n g in Goesov graščinski oskrbnik K u b i k so še posebej plačevali učitelju, da jim je učil otroke temeljito slovensko. Predsednik deželnega sodišča v Celovcu baron L o n g o je hujskal posebno v Porečah in Dholicih za nemščino.

V Ž e l e z n i K a p l i se je trudil za slovenščino učitelj P e r n u š, ki je osnoval tudi bralno društvo.

Agitacija za nemški pouk se je nadaljevala tudi v letih 1867. in 1868. Deželni šolski svet je na podlagi teh izsiljenih izjav določil nemščino za učni jezik v vseh šolah, odkoder so prišle prošnje. Občinski zastop v S v e č a h je odločno protestiral proti vsiljeni nemščini.

Leta 1868. se je osnovalo deželno učiteljsko društvo. V odboru so bili Slovenci Fr. G a j l a r (Št. Lenart), T o m o L e s j a k (Lipa), F e r d o V i g e l e (Štebenj).

Učiteljstvo je bilo še vedno bedno plačano in brezpravno. Učitelj pri S v. V a l b u r g i je hudo zbolel ter ni mogel več poučevati. Pošiljali so ga od hiše do hiše kot berača. V obupu je zažgal županu hišo ter bil obsojen v pol leta ječe, a prosil je za večjo kazen, ker se kot 60 letni starček ne more preživljati.

Leta 1869. je vendar določila vlada najmanjšo plačo učitelju 300 gld., deželni zbor pa jo je zvišal na 400 gld. „Novice“ so pripomnile: „Želeli bi vendar tudi vedeti, kako stoji s slovenščino v slovenskih krajih, o

kateri iz Koroške nikoli nič ne slišimo. Ali ima deželni zbor tudi skrb za narod slovenski? Znabiti se motimo, ako rečemo, da se bojimo, da ne bi ta boljša plača učiteljem spadala v oni pregovor, ki se glasi: *Timeo Danaos et dona ferrentes*“. V prihodnji številki je že bil odgovor, da se mnogi učitelji zelo trudijo, narodni duh in ljubezen do domovine buditi v srcih mladih učencev; ali kaj vse to pomaga, ko se pa drugi sovražni elementi v to reč vtikajo, posebno pa občine na to vlečejo, da se le tujščini bolje godi, jezik materni pa se zanemarja. Osupnil nas je že leta 1867. ukaz deželne vlade, kateri vpeljuje v vse naše šole nemški jezik. Razjasnilo se je šele pozneje, naj se nemški jezik le na naravni poti na podlagi materinega jezika uči. Naši okrajni šolski nadzorniki to tudi priznavajo in dosedaj še v tej reči ni bilo nič napačnega slišati“.

Leta 1869. je bila v Velikovcu volitev okrajnega šolskega svetovalca. Izmed županov je dobil največ glasov vrli rodoljub Kraut iz Bistrice. Kraut pa je izvolitev odklonil, češ, da ne razume nemških pogovorov in pisem. Tedaj pa je vstal notar in državni poslanec Mörtlitsch, govoril slovensko ter priporočal, naj se v bodoče pri razpravah in dopisovanju ozira v enaki meri na oba jezika.

Pod novim državnim šolskim zakonom.

Naj se sodi o novem šolskem zakonu kakorkoli, za slovensko šolstvo na Koroškem je novi šolski zakon prinesel pogin. Z letom 1870. je začelo slovensko šolstvo na Koroškem naglo pešati. Tuintam so se dobili slovenski občinarji, ki so zahtevali slovenski pouk, toda prosilce so znali vedno pregovoriti ali pa so puščali njihove prošnje nerešene. Deželni šolski svet je začel s pomočjo raznih činiteljev sicer polagoma, toda dosledno izpodrivati slovenščino iz šol. Prvič so se začeli dogajati slučajji, ki so danes že nekaj navadnega, da so pošiljali v popolnoma slovenske kraje trde Nemce za učitelje.

Na podlagi novega državnega šolskega zakona so prvi prosili Šentjakobčani za slovenski pouk, šele v 4. šolskem letu naj se začne poučevati tudi nemščina. Svojo namero so dosegli, toda pred leti jo zopet zapravili.

Politično društvo „Trdnjava“ v Celovcu je sklenilo leto 1870. spomenico, da bodi v vseh slovenskih krajih le slovenščina učni jezik.

Poznejši renegat Zima, takrat učitelj v Velikovcu je priobčil v „Novicah“ spis „O nagnenju starišev do šole“ ter zaključil z željo: „Da bi tako bilo povsod v mili naši domovini slovenski!“ Dve leti pozneje je bil ta Zima že Sima in s pomočjo dr. Kluna, katerega hišino je poročil, okrajni šolski nadzornik v Ljubljani.

Bivši učitelj, pozneje major Andrej pl. Komel je kot nadporočnik na kontrolnih shodih po Koroškem razlagal vse postave slovensko. V Kapli se je ob zaključku neki mladenič javno zahvalil, češ, da je to prvi častnik, ki je poučeval v razumljivem jeziku. Tudi v Št. Pavlu v Labodski dolini je vprašal Komel, ali so med rezervniki tudi Slovenci. Komisar in župan sta mu odgovorila, da znajo vsi nemško. Komel je vendar pozval mladeniče, ki bi ne znali nemško, naj izstopijo, in izstopilo jih je 11, katerim je potem razlagal slovensko.

Oblasti so začele zatirati narodno gibanje tudi v javnem življenju. V Zopračah tik Vrbskega jezera je bil tabor, ki ga je obiskalo do 10.000 Slovencev. Na oklicih je vlada črtala besedo „ubogi“ (koroški Slovenci).

Leta 1872. je deželni šolski svet razdelil šole po Slovenskem Koroškem v tri vrste: 1. šole z nemškim učnim jezikom, med katere je uvrstil tudi čisto ali vsaj deloma slovenske kraje: Kriva vrba, Žrelec, Št. Martin, Otmanje, Poreče, Čajnce, Velikovec, Podkloster in Vrata; 2. šole, kjer se v prvih mesecih še uči slovensko, potem pa le nemško in 3. šole s slovenskim učnim jezikom in nemščino kot predmetom. Toda v zadnjo vrsto ni bila postavljena nobena šola.

Leta 1873. so imeli učitelji in nekateri šolski možje v Borovljah posvetovanje, naj bi se v slovenskih šolah že prvo leto začelo poučevati s pomočjo nemškega abecednika.

Leta 1874. je celovško politično društvo „Trdnjava“ poslalo deželnemu zboru prošnjo za slovenski pouk in slovenske knjige. Prošnjo je podpiralo 41 krajnih šolskih svetov, oziroma občin ter se je o njej tudi obravnavalo v deželnem zboru. Poročal je dr. Luggin, ki je rekel, da imajo Slovenci vse, česar želijo. Deželni šolski svet je svoječasno povprašal občine in šolske odbore, kake šole želijo. Prošnje so dohajale leta 1869. in 1870. Za popolnoma nemške šole so se oglasile občine: Vetrinj, Sveče, Podkrnos, Vrata, Podkloster, Velikovec in Pustrica. Za slovensko-nemško šolo: Hodiše, Sv. Martin pri Timenici, Žrelec, Poreče, Dholica, Žihpolje, Timenica, Kotmara vas, Kriva vrba, Glinje, Slov. Plajberg, Sv. Marjeta, Brdo, Melbiče, Borlje, Štebenj, Blače, Št. Pavel, Lipalja vas, Ukve, Št. Jurje, Bistrica, Gorje, Št. Lenart, Brnca, Loče, Štebenj v Ziljski dolini, M. na Zilji, Domačale, Skočidol, Lipa, Rožek, Podgorje, Št. Ilj, nadalje vse šole dobrlovške, pliberške, tinjske in velikovške dekanije. Za slovensko šolo se je oglasilo edino Jezersko.

Deželni zbor je sklenil, da ne vidi potrebe, se pečati s to prošnjo, dasi je med tem prišel v veljavo novi državni šolski zakon. Deželni

predsednik je izjavil, da se bo gledalo, da se slovenski otroci nauče slovensko brati in pisati ter pristavil: „To ni prenapeto, temveč pravično“.

Leta 1875. se je učila na gimnaziji in realki v Celovcu slovenščina le v prvih štirih razredih. Tudi na učiteljišču in na gimnaziji v Št. Pavlu se je poučevala slovenščina, le na beljaški gimnaziji ne. Na celovski gimnaziji je maturiralo istega leta med 18 dijaki 6 Slovencev, na realki med 8 le 1, a na učiteljišču je bilo med 35 meturanti 9 vrlih „Slovencev“. (Kam so prišli?)

Na zborovanju v Pliberku so izrekli učitelji, da mora v prvem šolskem letu brezpogojno biti slovenščina učni jezik.

Leta 1876. se je na celovškem učiteljišču poučevala slovenščina le eno uro v tednu, še tedaj le metodično. A četrtoletniki so imeli ravno to uro drug predmet, tako da slovenščino ni nihče obiskoval.

Najhujši terorizem nad učiteljstvo je prišel leta 1877. Deželni šolski svet je učiteljem v slovenskih šolah ostro zaukazal, da morajo nemško poučevati, sicer ne dobe petletnic. Obenem je zaukazal okrajnim šolskim svetom, naj okrajni šolski nadzorniki pri prošnjah učiteljev dvojezičnih šol za petletnice navedejo posebno to, če je prosilec dosegel v nemščini povoljne uspehe.

Deželni šolski svet je tudi izdal učiteljem tiskano navodilo — baje ga je sestavil Prescheren. Navodilo pravi: „Nemški pouk bo ostal brez uspeha, dokler bo zavijal učitelj svoj pouk v slovensko obleko, dokler se bo posluževal pri pouku slovenskega jezika. Nemščina se mora na živ način učiti tako, da učitelj z učenci le nemško občuje. Akoravno bi jih otroci morda ne bira z u m e l i!“

Učitelji so začeli izvrševati navodilo. V Kapli so učenci ušli učitelju, ker ni hotel več slovensko ž njimi govoriti.

Učit. Tovariš je pripomnil k temu ukazu: „Pod duhovskim nadzorstvom v velikovškem šolskem okraju ni bilo dosti slovensko-nemških šol, temuč so bile le slovenske ljudske šole, in sedaj pa izginjajo celo slovensko-nemške šole; šola lepo pot pripravlja, in v 30. letih ded ne bode mogel več z vnukom v slovenščini govoriti“. (Se že godi!)

Leta 1878. so poskusili kateheti iz slovenskih krajev z zadnjim naporom rešiti slovenščino v šolah. 97 katehetov je poslalo deželnemu šolskemu svetu prošnjo, naj ukaže učiteljstvu do 5. šolskega leta poučevati v materinem jeziku, češ, da jim ni mogoče poučevati krščanski nauk, ker otroci slovenskega katekizma ne znajo brati, nemškega pa ne razumejo. Prošnjo je tudi ordinarijat toplo priporočil, a deželni šolski svet jo je zavrnil sklicevaje se na šolstvo pred letom 1848. Škof Wiery se je pritožil na ministrstvo, a zaman.

Leta 1879. je celovski okrajni šolski nadzornik nasvetoval okrajnemu šolskemu svetu, naj se začne z nemškim poukom, ko si pridobe

otroci v materinem jeziku potrebno znanost. Okrajni šolski svet je res določil, naj bo nemščina učni jezik šele od 2. šolskega leta. Proti temu pa so se pritožili okrajni šolski sveti v Bistrici v Rožu. V pritožbi pravi, da bi morali otroci ostati potemtakem v I. razredu štiri leta, preden se nauče nemško razumeti in govoriti. Deželni šolski svet se je usedel na ta pedagoški nestvor ter odlok okrajnega šolskega sveta razveljavil. Temu je zopet ugovarjal okrajni šolski svet, dasi je bil nemški, češ, da krajni šolski svet v Bistrici ne pazna pravega namena ljudske šole, ker gleda najprej in edino na to, da se otroci nauče nemščine. Krajni šolski svet misli, da je ljudska šola učilnica za tuje jezike, kar pa nasprotuje državnemu šolskemu zakonu. (Konec prih.)

Književno poročilo.

Ksaver Meško: Mladim srcem. Izdala in založila D. S. M. v Celovcu.

V Koledarju D. S. M. za l. 1911. so razveselile mene in gotovo vsakega, ki mu je namari slovensko mladinsko slovstvo, v družbinem glasniku tele besede: „Mladino bodo razveselili mladinski spisi, okrašeni z izvirnimi risbami g. prof. Šantla. Gospod Meško je Družbi spletel in podaril venec najlepših svojih stvari, ki so deloma že objavljene, deloma nove: „Poljančev Cencek“, „Petelin in gosak“, „Romanje na Goro“, „O fantu, ki je iskal raj na zemlji“.

„Petelin in gosak“ sta letos izostala, druge tri pa smo dobili.

„Romanje na Goro“ sem poznal že prej, pa se mi ni zdelo, da je to ravno mladinski spis. Mislil pa sem, da je Ksaver Meško ono, meni znano črtico priredil za otroško povest ter jo izdal kot tako. Pustil jo je neizpremenjeno in take v šolarsko knjižnico ne moremo sprejeti. Ne zaradi vsebine: četudi bi že tu jaz ne hotel, da se mora oče tudi moralno izgubiti; četudi je v mladinski knjigi neopravičljiva Urhova lahkomišelnost, da podpira Vančkov sugestivno idejo za romanje — pa ne zaradi vsebine. Prav gotovo je namreč, da ne najdejo otroci nad takim Meškovim jezikom, kakor je v črtici, dopadajenja. To ni jezik, ki ga govori njih razum, pa tudi ne oni, ki ga govori njih srce; je jezik, ki jim dela vsebino neumljivo. Čuvstvena opisovanja in utemeljevanja, kakor so drugje koristna in na mestu, so v mladinski knjigi skale, preko katerih morajo deca, če hočejo, da zazro malo zeleno lokico, od utrujenosti pa še te ne vidijo. Od same lepote jezika jim ostanejo skrite lepote v povesti. — Ta povest torej ne spada v šolarsko knjižnico — saj je pred leti g. Meško sam to vedel in jo izdal v knjigi, katere namen je bil lep v miru božjem, pa otroškemu duhu in srcu nepojmljiv. Kako je prišel zdaj do prepričanja, da je povest dobra tudi za otroke — ne razumem. Saj povest, ki pripoveduje o dejanju otrok, vendar še nima s tem sankcije za mladinsko mizo, ker ni vse o otrokih tudi že za nje.

Cencek, Poljančev Cencek — o, to pa je drug mož! Tako dober otrok, pa tako nagajiv — tako poln ljubezni pa tako škodoželjen! Interesantna študija za psihologa, ki hoče pristne narave otroške, je ta Cencek. Za take fotografije se g. Mešku še prav toplo priporočamo. A tudi samo za Cencka v vsi knjigi; ker tudi „Zgodba o Martinku, otroku, ki je iskal raj na zemlji“ je pač zgodba, ki ima preveč efektov pa premalo življenja in oseb iz njega. Res premalo življenja — pa vzlic temu, da pomagajo živeti zajčki, veverice, škrjanci in srake; ker berač, neznanec, ki dokazuje vsemogočnost božjo iz Kristoforove palice, in hudobno selo s tako dobrim učiteljem je več, kakor je treba za itak preživo fantazijo malih glav. Vsekakor pa je še tudi ta zgodba bolj pristopna otroku kakor ona o romarju Vančku.

Jaz si mislim takole: G. Meško je naslovil knjigo „Mladim srcem“ in ta mlada srca so srca vseh onih od sedem ali osemletnega kodravca pa tja do šestnajstletne kloštrske institutke, ki bo dobila z romarjem Vančkom solzo v oko in sladko razpoloženje v srce. Če je izdana knjiga s to mislijo, naj mi oprostijo g. Ksaver Meško gorenje moje besede, ker govoril sem jih s stališča ljudskošolskega knjižničarja.

Ilustroval je knjigo Šaša Šantel. Ni treba, da bi nam šele tu dokazal, da je umetnik — še celo boljše njegove ilustracije sem že videl; škoda, da je moral risati tudi risbe, kakor so na str. 13, 15, 27 in celo take, ki so na str. 65, 78, 79, 88, ki bi spadale najbolj v Zgodbe sv. pisma. Obema, pisatelju in ilustratorju se je najbolj posrečil Cencek, ta živi, otroški Poljančev Cencek. —

D. S. M. pa prosimo, kadar izda kako knjigo za šolarsko knjižnico, naj ne izdaja „lepo vezanih“ knjig za doplačilo, ampak le „trpežno vezane“ z navadno in naj jih založi še kot posebne knjige s prav nizko ceno. Tako bo jako ustregla šolarski knjižnici, kjer rabimo mnogo iztisov ene dobre knjige in tako bo jako dosegla svoj namen z razširjanjem dobrih knjig med Slovenci.

Pav. Flerè.

Novosti.

Narodne pesmi za mladino. II. stopnja. Zbral in uredil Janko Žirovnik. V Ljubljani 1911. Natisnila učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena 20 vinarjev. Vsebina: 1. Ko dan se zaznava. — 2. Priroda je spala. — 3. Lepa si pomlad zelena. — 4. Nocoj je en lep večer. — 5. Jager gre na jago. — 6. Pticek prav majhen je. — 7. Pojte, pojte, drobne ptice. — 8. Po jezeru. — 9. Pobič sem star šele 18 let. — 10. Tam za turškim gričem. — 11. Oj, ta soldaški boben. — 12. Najlepše življenje ima postaljon. — 13. Stoji ta gora Limbarska. — 14. Stoji učilna zidana. — 15. Ropoče mlin v dolu nad bistro vodo. — 16. Rožice ne bom trgala. — 17. Kje so moje rožice. — 18. Mati zakličče. — 19. Venček na glavi se. — 20. Svetlo solnce se je skrilo. — Te lepe pesmi, ki nam jih je podaril zopet naš tovariš Janko Žirovnik, bo mladina s pridom in veseseljem prepevala. Zato, le hitro med šolsko mladino z njimi. Naročajo se v Učiteljski tiskarni. Tu se dobiva tudi I. stopnja Žirovnikovih Narodnih pesmi.

Razgled.

Časopisni vpogled.

Školski Glasnik, list za šolo i učitelje, 1911, br. 7—12.

Zašto je potrebna nova Školska Uredba? (Br. 7.) Ker stara iz l. 1871. ne odgovarja novemu ogrskemu šolskemu zakonu iz l. 1907., ne strokovnim in časovnim potrebam. Že v njej stavljeni cilj ljudskih šol je pretiran: „da pripravljaj za življenje“, namesto skromnega in pravilnega, „da daje osnovno znanje“. Po stari Uredbi imajo nestrokovnjaki prevelik vpliv na šolstvo ter nedostaje finančnih sredstev. Načelne zahteve nove Uredbe so: 1. Boljša predšolska vzgoja (otroški vrtci). 2. Stvarnejši osnovni pouk po naprednih metodah po svobodni izbiri in k temu potrebna sredstva in učila. 3. Boljše zdravstvene razmere v šoli. 4. Boljše discipliniranje in vzgoja staršev. 5. Strokovno nadzorstvo, boljša priprava učiteljev in osvobojenje od postranskih obveznosti. 6. Odstranitev nestrokovnjaškega vpliva na šolstvo. 7. Finančna samostojnost šolskih oblasti. 8. Prinašanje večjih finančnih žrtev za šole. 9. Ustanavljanje humanitarnih zavodov. 10. Organizacija vztrajnega dela za narodno prosveto.

Dr. P. Radosavljević, *Fizičko rastenje i doba adolescencije*. (Br. 7—10). Pisatelj poudarja, kako važno in potrebno je za učitelja in vzgojitelja, da pozna telesni razvoj in zlasti vse telesne nedostatke pri otrocih, ako jih hoče dobro vzgajati. Iz tega sledi važnost merjenja otroške rasti, kakor so to v Ameriki — zibelki pedagogije — v velikem obsegu izvršili dr. Bowditch, dr. W. T. Porter in G. W. Peckham. Ti so izmerili okolo 68.000 otrok različne starosti glede na višino, težo in obseg prsi ter iz vseh podatkov izračunili povprečno višino, težo in obseg prsi, ki naj velja kot normala za vsako leto od 6. do 20. leta. Razlika od teh povprečnih velikosti je pri preiskanih otrocih bila le majhna, kar dokazuje, da so te povprečne velikosti res pravilne in se noben otrok ne sme preveč razločevati od njih. Ako ostaja otrok pod to normalo, je treba poiskati in odstraniti vzrok zaostajanja. Ti vzroki so: nezadostna hrana, bolezen, slab vpliv okolice, težko delo in preobloženost. Tabele kažejo za dečke in deklice vseskozi različna števila, zlasti v času pubertete ali spolnega dozorevanja, ki prihaja pri dekletih prej ko pri dečkih. Od 10. do 13. leta se kaže pri deklicah vsakoletni prirastek na višini, teži in obsega prsi večji ko pri dečkih v istem času. Zato je popolnoma napačno, ako se dečki in deklice istih let vtaknejo v isti razred. Otroci rastejo v poletnem času in sicer spomladi in v prvem poletju v višino, v jeseni pa na težo, dočim se opaža v zimi nekaj odmor. Vse to mora učitelj upoštevati. Dr. Marro našteva štiri točke za seksualno higijeno: dobra hrana, telesne vaje, primerna obleka in zdrava duševna okolica. Šola bi se morala tudi ozirati na čas dekliških mesečin. Sploh je fiziološko neopravičeno stališče, ki zahteva za ženske in moške isto izobrazbo in enake telesne vaje.

Dr. Imre Sándor, *O mogućnosti sistematskog vaspitanja* (prestavljeno iz madjarskega. Br. 7—11). Ali je mogoča sistematična vzgoja, na to more odgovoriti le skušnja in praksa. Ta je pri abnormalnih otrocih res dosegla čudovite uspehe, toda pri teh je to več ali manj dresura. Kako pa je z navadnimi otroci? Pri teh pride v poštev rodbina in šola. Sistematična vzgoja v rodbini je omejena po zunanjih vplivih šole in ulice. Šola ima še težje stališče, ker dobi otroka dostikrat že pokvarjenega. Vzgojni vpliv ljudske šole je večji in močnejši nego srednje šole. Vzgojni vpliv šole temelji na učiteljevi osebnosti in ugledu. Starši ne smejo učiteljevega ugleda podkopavati. Učitelj si pridobi zaupanje učencev in poveča svoj vzgojni vpliv, ako dobro pozna otroke in okolico, v kateri živijo. V srednji šoli ne pride učiteljeva osebnost do veljave, ker so učitelji razdeljeni

po strokah in imajo vsled tega le vsak po nekaj tedenskih ur v razredu. Tako ne pride do enotnega vzgojnega sistema v razredu. Vrh tega odvrta ta strokovna razdelba učiteljevo pozornost od vzgoje k učenim uspehom njegove stroke. K temu pride še vpliv součencev in neka tradicija, ki je vsakemu zavodu lastna in otežuje stališče učitelju-začetniku. Niti ravnatelj nima dovolj moči, da bi na svojem zavodu svojo osebnost spravil do popolne veljave pri vzgoji. Tako vidimo, da se zlasti v srednji šoli temeljne zahteve pedagogike ne uresničijo.

Sastanak Sabora. (Br. 8.) Srbski narodni cerkveni Sabor se o priliki zasedanja opozarja na potrebo nove Školske Uredbe, s poudarkom, da to ni učiteljsko stanovsko vprašanje, ampak prosvetno vprašanje celega naroda

T. Kostić. Kako sam učio jednoga analfabetu, čoveka od 30 godina' (Br. 8—12.) Pisatelj opisuje, kako je v 20 dneh (lekcijah) naučil odraslega človeka pisati in brati. Rabil je abecednik za ljudske šole. Pri vsem pouku se je držal strogo načela, da je učenec moral vse sam spoznati in brati, četudi je včasih težko šlo. Obenem ga je učil tudi računati, a je obdelal z njim le prve tri računске vrste, deljenja ni mogel več, ker je nastopila pomlad, ko je učenec — kmet moral na delo.

Učiteljska predstavka Saboru, (Br. 9.), nanašajoč se na novo „Školsko Uredbo“, o kateri sklepa Srpski Narodno-Crkveni Sabor. Zlasti se učiteljstvo brani cerkvenega petja in pouka vere.

Postanek „Školske Uredbe“ od 1872 god. Članek nadaljuje debato, ki se je razvila v Crkvenem Saboru l. 1872. glede „Školske Uredbe“.

Poljačka dužnost. (Br. 10.) Sabor je končno vendar osvobodil učiteljstvo od cerkvenega petja in sprejel dne 22. (9.) junija dva paragrafa, katerih eden določuje, da mora učitelj za cerkveno petje dobiti posebno nagrado, ako ga izvršuje; drugi paragraf pa določuje, da so učitelji še tri leta dolžni izvrševati cerkveno petje kakor dozda. To je prehodna doba. Učiteljstvo pričakuje, da bo se v ljudstvo dvignil ugled šole, ko bo učitelj le učitelj, ne pa cerkveni pevec in še le v drugi vrsti učitelj.

Posle sabora (Br. 11.) Članek izraža veselje, da so prijatelji učitelja in šole zmagali, da so se uredile učiteljske plače in se je odpravila dolžnost cerkvenega petja, kakor poročamo na drugem mestu. Gonja proti učiteljstvu je imela le ta uspeh, da se je isto trdneje združilo in organiziralo

F. V.

Die Landschule je že zaključila svoj 1. letnik in meni je poročati še o vsebini zadnjih dveh števil.

V obeh (11. in 12.) zavzema prvo mesto (Gerhard Furthlechnerjeva razprava „Haufes Universalkeimling für die Zukunft“. V 11. številu pogovarja po njegovem „Evangeliju naravne vzgoje“ Haufejeva kriva mnenja (Furthlechnerjeva misel!) v tem, da postavlja kulturni princip z naravnim v isto vrsto; da nam je narava delovni princip; da mora biti zdravstveni princip, princip lepote in princip vsega dobrega ter dokazuje deloma nesmisel in deloma logično nemožnost takih principov. Ko pokaže to „miselno gnojitvev na njivi naravne vzgoje“, kamor hoče vsaditi Haufe svojo „universalno kal bodočnosti“, se ozre kritik tudi na to, kaj bo iz tega zrastlo. V 12. številu je o tem govora; opira se zlasti na Haufejev stavek iz njegovega evangelija: „Narava ne napravi iz idiota genija, pa idiota nima na vesti narava“ pa pride do končnega zaključka: „Mislimo, da ne moremo mnogo pričakovati od univerzalne kali za bodočnost: ostane pač kal. Vzemimo pa z žalostjo na znanje, da je našel med učiteljstvom svoje občudovalce. Menda so bili mestni učitelji, ki niso nič razumeli o poljedelstvu. Pričakovali so klasu, pa je bila le kal plevela“. — Razprava je sicer jako zanimiva, tudi satire ne manjka v nji, pa zdi se mi, da enostranskega sofizma tudi ne. Sicer pa ne morem soditi natančneje, ker dozda še ne poznam Haufejevega Evangelija naravne vzgoje.

Obe številki je napolnilo tudi nadaljevanje in konec dr. A. W. Lay-eva „Die Arbeit in der Erziehungspraxis der Gegenwart“. (Gl. poročilo o 10. štev. L. S. v 9. štev. Pop.!) Že zadnjič sem rekel, da detajlirano o razpravi ne morem govoriti, zato podam tu ogrodje, o čem govori Lay nadalje. Več strani je posvečeno glavnemu zastopniku delovnega pouka v Nemcih, monakovskemu dr. Kerschensteinerju. Ta je kakor znano uredil pouk tako, da je posvečeno 8. šol. leto pripravi za obrtni poklic; in Lay kaže v naslednjem precej natančno, kako se postopa v šoli pri obdelovanju lesa, kako pri obdelovanju kovin, kje se to vrši, kako se izobrazujejo v to učitelji — pogovarja pa tudi teoretično stran Kerschensteinerjevih zahtev. — Ne tako v milosti kakor Kerschensteiner, so pa pri Layu „Die Künstlerpädagogik“ à la Gurlitt, Gansberg, Scharrelmann i. dr. — torej možje, ki so se zbrali okolo Rolanda. Očita jim, da so rojeni nasprotniki eksperimentalne pedagogike ter so že po svoji naravi proti vsakemu eksaktnemu poskusu, da je njih produktivno delo le produkt fantazije, znanstveno ne znajo delati, pokvarijo pedagoški okus, ker so mračni romantiki in njih edina zasluga je, da so proti staremu ter birokratizmu, pa da se ozirajo na velik pomen čustva in individualnosti. Pravi, da so enostranski pa pozabi, da je enostranski sam tudi, ker se zavzema le za eno smer reforme. — Najmногоstranejša in najtemeljitejša je po Layu l. 1909. ustanovljena „Die Arbeitsschule“, list lipskega učiteljskega društva. Res ima mnogo dobrega in kdor se hoče poučiti o tem vprašanju ob kratkem, mu zlasti priporočam to Layevo razpravo. —

11. štev. ima še zemljepisno metodično obravnavo „Das Elbsandsteingebirge“, zanimiva in temeljita obravnava, ki ne kaže samo: takole je gorovje, ampak pogovarja vzrok, razmere itd. — vse pa kratko. —

V „Anregungen und Erfahrungen“ je „Was wäre wohl die naturgemäße Aufgabe des ersten Schuljahres in der Landschule“, ki kaže dobro voljo; „Die Schulumündigen und Ihre Lektüre“, ki agitira zlasti za javne ljudske knjižnice pod vodstvom učiteljstva — jako pametna in nujna misel —; pa „Der k. k. Schulbuchverlag“, o tem „častitljivem ostanku iz časa Marije Terezije“, ki dela ljudski šoli težkoče na vseh kotih in krajih, ker je jasno, da ne sedi v c. kr. založbi šolskih knjig noben mož, ki bi poznal ljudsko šolo iz lastnega naziranja. —

Jako obsežna je rubrika „Bücherbesprechungen“. —

V 12. štev. imata mesto še dve pripravi „Der Stieglitz“ in „Vom Raben und Fuchs“ iz novo izišle knjige „Die Tatschule“, spisala W. Grupe in H. Pfaue. Jako hvalevredna navada uredništva je to, da opozarja svoje naročnike na nove pedagoške in metodične knjige z odstavki iz teh; to koristi več ko deset slabih in subjektivnih ali pa še tako objektivnih pogovorov o knjigi sami.

Namesto „Anregungen und Erfahrungen“ ima ta številka obširno rubriko „Hinweise und Glossen“ Z; Jena: Bund für Reform des Religionsunterrichtes; Berlin: Vom Internationalen Bureau der Lehrerverbände; Dresden: 12. Deutscher Kongres für Volks- und Jugendspiele. Holländisches Schulwesen. Volksbildung und Schulwesen in Japan.

Zopet obširne „Bücherbesprechung“ zaključujejo list.

Nekaj o naših slovenskih listih na tem mestu! Dejal sem, da je lepo od uredništva da opozarja svoje naročnike — in koristno je. Kako bi bilo n. pr. koristno, če bi imel tudi naš Pop. stalne rubrike za glose, za skušnje, poskuse itd. — pa vem, da ne more dobiti uredništvo za to sotrudnikov, ker velikaj je stagnacija, ki vlada v tem oziru med nami, in za vse bi bilo dobro in koristno, če bi se razbila. Glejte, in to ni očitnik nikomur, ampak vabilo na delo! —

Tomimogrede! Še zaključno besedo o l. letniku L. S. Uredništvo je napisalo, da je prvi letnik le obljuba tega, kar hoče L. S. pozneje izpolniti. Če bo — in prepričani smo

lahko, da bo — izpolnitev taka kakor je obljuba, potem dam tale nasvet: Pustite druge dražje tuje in manj vredne liste, pa naročite za učiteljske in svoje pedagoške knjižnice poleg domačih še Landschule, ki je zelo cena za svojo dobroto!

Pav. Flerè.

Šolske in učiteljske vesti.

Novi učni načrti za risanje. Naučno ministrstvo je z naredbo dne 15. sept. 1911. št. 27.348. izdalo nove učne načrte za risarski pouk na ljudskih in meščanskih šolah ter učiteljskih ter s tem razveljavilo prejšnje naredbe zlasti one iz l. 1873. in l. 1891. — V načrtih prevladuje nova struja, namreč risanje po naravi. Na srednji in višji stopinji se zahteva uporaba barv, na višji pa tudi nauk o perspektivi. V učnih načrtih za štiri- in petrazrednice je treba že v 3. razredu ozirati se pri risanju na barve. Novi učni načrti stopijo že s tekočim šolskim letom v veljavo. — Natisnila jih je c. kr. šolska zaloga na Dunaju. Cena 30 v.

Državno šolsko nadzorništvo v Ogrski. Ogrska kraljevina je razdeljena na 63 okrajev (komitatov). V vsakem okraju je šolsko nadzorništvo, ki izvršuje nadzorništvo nad osnovnimi šolami, nad zabavišči, meščanskimi, trgovskimi, kmetijskimi, obrtnijskimi ter nad učiteljski v okrožju. Osojbe šolskega nadzorništva sestoji iz šolskega nadzornika, pomožni. šol. nadzornika, pristava, učitelja državne šole in enega pisarja. V gosto naseljenih okrožjih morajo biti 3—4 pomožni nadzorniki in pristavi. V smislu ogrskega zakona o narodnem šolstvu, morejo biti imenovani za nadzorne organe diplomirani učitelji ljudskih in meščanskih šol ter tudi srednješolski profesorji. Mesta šolskih nadzornikov se popolnujejo s povišanjem pomožnih šolskih nadzornikov, za nadzorniške pristave pa se v zadnjem času imenujejo ponajveč srednješolski profesorski-elevi. Službena doba nadz. organov znaša 40 l. Pogoji za umirovljenje so slični onim ljudskošolskega učiteljstva na Štajerskem. Kraljevsko nadzorništvo je podrejeno neposredno ministrstvu za bogočastje in uk. Dohodki šolskih nadzornikov znašajo, in sicer: I. 3600—4000 in 600—700 kron stanarine, II. 4800—5400 in 720—940 K stanarine, III. 7200 in 960 K stanarine. Pomožni šolski nadzorniki: I. 2000—2200 in 420—490 K stanarine, II. 2600—2900 in 400—560—700 K stanarine. Šolski nadzorniški pristavi 1400—1600 in 360—420 K stanarine. Povišanje (avanzma) vsakih 5 let. Potovalna nagrada (pavšal) šolskih in pom. nadzornikov je 1400—2500 K in se ima zaračunati.

Srednje in višješolski vestnik.

Pregled poljedeljskih in gozdarskih šol v Avstriji l. 1911.

1. Visoke šole: a) C. kr. visoka šola za poljedelstvo (Bodenkultur) na Dunaju, b) poljedelski oddelek na c. kr. univerzi v Krakovu in c) poljedelski oddelek na c. kr. češki tehniki v Pragi. Število slušateljev 1458.

2. Akademija: 3 poljedelske (Tabor, Tetschen-Liebverd in Dublany v Galiciji) ter 1 pivarska (Dunaj). Število učencev 332.

3. Srednje šole: a) Poljedeljskih, s celoletnim poukom 8. Število učencev 1457. b) Gospodarske srednje šole 5. Število učencev 417. c) Srednje šole za vino- in sadjerejo ter vrtnarstvo 2. Število učencev 105.

4. Nižje šole: a) Poljedelske šole s celoletnim poukom 44. Število učencev 1457. b) Poljedelske šole s polletnim poukom 88. Število učencev 3183. c) Nižje gospodarske šole 11. Število učencev 386. d) Šole za mlekarstvo in gospodinjstvo 24. Štev. učencev 755. e) Nižje specialne šole za vrtnarstvo, sadje- in vinorejo, hmeljarstvo, čebelarstvo, obdelovanje travnikov i. dr. 28. Število učencev 733. f) Šole za pivarstvo in žganjarijo 4. Število učencev. 101.

Pregled učnega jezika :

Kategorija šol:	1	2	3 a	b	c	4 a	b	c	č	d	e
Nemški	1	2	4	3	2	12	33	8	8	16	1
Češki	1	1	3	1		15	48	2	8	6	
Nemško-češki										2	2
Poljski	1	1	1	1		7	3	1	5	4	1
Slovenski						2	1		3		
Italijanski						2	2				
Nemški in italijanski						1					
Nemški in rusinski .						1	1				
Nemški in rumunski						1					
Srbohrvaški						1					

Od teh zavodov vzdržuje: država 9, dežele 111, okraji in mesta 18, društva 70 in posamezniki 11. Rednih učnih močij je 798, pomožnih 1128. Na slovenskem ozemlju se nahajajo naslednji zavodi: Deželna poljedelska šola v Št. Juriju ob juž. žel. (s slovenskim učnim jez. in 25 učenci), dež. poljedelska na Grmu, Kranjsko (s slov. učn. jezikom in 33+13 učencev), poljedelska zimska šola v Velikovecu (z nem. učn. jezikom in 19 učenci), deželna poljedelska šola v Gorici (slovenski oddelek s 40 učenci), nižja gozdarska šola v Celovcu (z nem. učn. jezikom in 10 učenci), c. kr. gozdarska šola v Idriji (z nem. učnim jezikom), gospodinjska šola v Teharjih pri Celju (s slov. učn. jezikom in 16 učenci), gospodinjska šola v Ljubljani (s slov. učn. jezikom in 14 učenci), gospodinjske šole v Tomaju pri Sežani (s slov. učn. jez. in 14 učenci), deželna vino- in sadjerejska šola v Mariboru (z nem. učn. jez. in 47 učenci), gospodinjska in mlekarška šola v Celovcu ter vrtarska šola istotam (z nem. učn. jez.). „Land- und forstw. Unterrichtszeitung“.

Razne vesti.

Miljonsko darilo v narodne namene. Nedavno tega, je umrl v Belgradu veletrgovec Luka Teljević, rodom iz Hercegovine. Teljević je vse svoje imetje, v vrednosti okrog 10 mijonov dinarjev, zapustil kraljevski srbski akademiji zvanosti.

Izredna dobrotelost. Milijonar Carnegie je izročil korporaciji, ki se po njem naziva Carnegieva korporacija, 25 milijonov dolarjev v pospeševanje in nadaljevanje ter razširjanje izobrazbe in vede med prebivalstvom Združenih držav. Ta korporacija ima nalogo ustanovljati knjižnice, ustanove in kolegije, ki naj po smrti Carnegievi nadaljuje započeto delo v smislu ustanovitelja. — S tem novim darom so narasle Carnegieve ustanove na 208,235.000 dolarjev, t. j. 1040 milj. kron proti Rockefellerju okolo 150 milj. dolarjev, t. j. 750 milj. kron. V tem pa ni vračunjenih onih ogromnih vsot, ki jih je blagi mecen posvetil zasebni dobrotelosti.

Prebivalstvo v Moravski. Moravska šteje po zadnjem uradnem ljudskem štetju 73·61% Čehov in 27·90% Nemcev. Češkemu življu so nevarni mnogi nemški otoki, ki bi se naj polagoma zvezali ter sezidali nemški most iz Šlezije naravnost do Nizjega Avstrijskega. Najnevarnejši otoki so: Lanškroun, Svitava, Jihlava, Brno (Čehov 35·72, Nemcev 63·97 odstotkov) in Olomuc. Češka Šolska Matica je vzdrževala na Moravskem 12 ljudskih šol in 17 otroških vrtcev, učencev je bilo na vseh teh zavodih 2438. Razen tega deluje na Moravskem „Narodna Jednota za vzhodno in severno Moravo“ s sedežem v Olomucu,

ustanovljena l. 885., in „Narodna Jednota za južnozpadno Moravo“, ustanovljena l. 1886., ki slavi 20. listopada svojo petindvajsetletnico.

Prebivalstvo naše zemlje. Pred nedavnim časom je objavil mednarodni statistični urad glavne podatke zadnjega ljudskega štetja (31. decembra 1910). Iz tega posnemamo, da živi sedaj na naši zemlji okroglo 1625 milijonov ljudi. Evropa šteje 437 milijonov prebivalcev, Azija 851 milj., Afrika 126 milj., Amerika 161 milj. in Avstralija 51 milijonov. Na 1 km² pride v Evropi povprečno 43 prebivalcev (na Kranjskem 51), v Aziji 20, v Ameriki 5, v Avstraliji 3 in v Afriki samo 2. Iz tega vidimo, kako malo osnovana je skrb nekaterih, ki se bojijo, da bi zmanjkalo ljudem kmalu prostora na zemlji. Če bi bili ljudje povsod samo toliko gosto naseljeni kakor v Evropi, bi bilo prostora za preko 6000 milj. ljudi in sedaj jih pa živi komaj dobra četrtina. Vse trdne zemlje je 138 milj. km² in morja trikrat toliko, namreč 347 milj. km²(?). Ako prištejemo posameznim državam kolonije, ki se jih laste v tujih delih sveta, tedaj je največja država na svetu Angleška, ki šteje nad 400 milj. prebivalcev, Kitajska 350 milj., Rusija 142 milj., Združene države Sev. Amerike 98 milj., Francoska 81 milj., Japonska 62 milj. in Avstrija 50 milj. Največja mesta sveta so: London 7,300.000, Novi Jork 4,200.000, Paris 3,800.000, Berlin 3,700.000, Dunaj 2,100.000. Opomniti je še, da živi v Afriki, Aziji, Ameriki in Avstraliji mnogo divjih narodov, ki jih ni mogoče šteti, vendar njih število ni veliko, mnoge se pa približno ceni in ta števila so vračunjena pri zgorajšnih podatkih.

Določitev časa pri starih Egipčanih. Kako so stari Egipčani v takozvani predgrški dobi določali čas, je bilo še do nedavna povsem nejasno in učenjaki so o tem zamogli le domnevati; šele potom raziskav v novejšem času se je dalo določanje časa nekoliko natančneje dognati, tako, da je sedaj ponekoliko znano o načinu, po katerem so sinovi Faraonov določali svoje ure. To se je pa doseglo potom dveh malih aparatov ali orodij, katera sta bila svoječasno last sina nekega egipčanskega princa. To orodje je izdelano iz dveh ozkih desk, kateri sta spojeni po posebni prorezi in po držaju, ki je izdelan iz slonove kosti. Na tem držaju je privezana daljša nit s posebno utežo. Da so ti primitivni aparati služili edino le astronomičnemu namenu, je razvidno iz napisov, kateri so na obeh deskah. Tudi dejstvo, da so v stari egipčanski pisavi označene „ure“ z natančno sliko držaja na omenjenem aparatu, nam dokazuje, da so oni aparat rabili stari Egipčani za merjenje časa, oziroma ur. Čas so dognali tako, da sta morali vedno dve osebi skupno delovati s pomočjo omenjenega aparata: ena se je bavila z vizirjem, druga pa z utežo. Obe osebi sta se postavili v gotovi razdalji ena proti drugi tako, da sta obe enako stali in sicer eden na severu, drugi pa na jugu. Oni, ki je stal na jugu, je dejal vizir na oko, nakar je pustil utež z visoko povzdignjeno roko viseti pred seboj, tako, da so prišle zarez, nit uteži in polarna zvezda (tako se je vršila meritev časa po noči) v ravno črto z njegovim temenom ali glavo. Ako je potem oni, ki je stal na severu, namestil svoj aparat tako, da je utežna nit bila v ravni črti s temenom onega, ki je stal na jugu, potem je lahko opazoval, katera zvezda je šla oni čas skozi meridijan dotičnega kraja. Tudi ako ob času meritve ni bila kaka velika zvezda, katero je vsakdo poznal, na meridijanu ali poldnevniku, bilo je vendarle mogoče na ta način določiti vsako nočno uro, kajti stari Egipčani so imeli natančno izdelane imenike onih zvezd, katere so stale ob pričetku vsake nočne ure na meridijanu tega ali onega kraja. Ko so dognali tako zvezdo, so enostavno ime dotične zvezde poiskali v imeniku in tako se dognali, vsako nočno uro. Seveda sta bili za tako delo vedno dve osebi z dvema aparatoma potrebni. Ti aparati so bili v rabi v starem Egiptu kakih 600 let pred Kristusovim rojstvom, toda sedaj so se našli še starejši aparati, kateri so bili istotam v rabi 1400 let pred Kristovim rojstvom in s katerimi se je določal nočni čas po načinu, kateri pa še ni natančno preiskan.

Dišeči metulji. O dišečih metuljih je vobče ljudem jako malo znano. Dejstvo pa je, da razni metulji, naši in inozemski, razširjajo poseben duh, ki je časih prijeten, časih pa tudi skrajno zopern. Neki italijanski učenjak je spisal pred kratkim poljudno razpravo o metuljih. V tej razpravi se temeljito bavi tudi o dišečimi metulji. V Evropi se posebno odlikujejo tri vrste belinov, med temi tudi naš glogov belin, ki razširjajo posebno prijeten duh, ki je podoben duhu jasminovemu. Zoprno pa diše nekateri inozemski metulji, posebno močno ravno največje in najlepše vrste. Ta duh ne vpliva na spol, ne izvira iz njega in tudi radi njega ne eksistira, ker ga povzročata oba, samec in samica. Po sodbi tega učenjaka, je tak zopern duh le naravno orožje metuljev, posebno proti požrešnim pticam, ki so najhujše metuljeve sovražnice. Dobi se pa tudi pri velikih in lepih inozemskih metuljih vrste, ki krasno diše in še prekašajo naše beline. Konštataliral pa je, da se dobe tudi različni bajno dišeči duhovi pri raznih krasnih metuljih, ki medsebojno privlačujejo samca in samico.

Čudeži mraza. Profesor Raoul Pichet, eden prvih raziskovalcev mraza, je v Londonu predaval o tej znanstveni panogi. Posebno zanimivo je, kako deluje mraz na telo in na način življenja. Žive ribe n. pr. se morejo samo do 15 stopinj pod ničlo shladiti. V takem stanju so podobne storžu, ki se da na drobne koščke lomiti. Ako se pa zopet malo ogreje, tedaj začne veselo plavanje po vodi. Žabe zdrže 23 stopinj mraza, nekatere kače 25, stonoge do 20, infuzorije do 60, a polži celo do 120 stopinj, ne da bi kak mraz škodoval njihovemu življenju. Seveda ne smejo biti dolgo izpostavljeni mrazu, v mnogih slučajih ne čez eno uro. Jako občutljiva za mraz so jajca vseh ptic, temperatura nižja od ene stopinje jih uniči vse brez izjeme. Najhujši sovražniki človeštva pa, kakor mikrobe, bakterije, bacili itd., so za mraz neodvzetni.

Učenceva logika in ljudski šoli. Na enorazrednici v Beli Krajini je obravnavala učiteljica v višji skupini Gregorčičevo pesem „Pri pogrebu“, da bi stopnjevale prišla na Verni dušni dan. Otroke je peljala nazaj v raj, da so dospeli, kar jim je znano iz starega zakona, do greha in posledic nepokorščine prvih staršev. Tako so prišli do vzroka smrti in na vprašanje iz katekizma: kaj je smrt, so povedali, da je smrt kazen za greh in da morajo vsi ljudje umreti. Nekemu učenca se je vzdignila misel, češ, kaj pa bi bilo z ljudmi, ako ne bi nikdar umrli. Takoj na to vzdigne roko brihtni Jakec in modruje: „Potem bi pa žive ljudi pokopavali.“ — Tableau.

Mala poročila.

Popravek tiskovne pomote. V št. 10. str. 319 (vrsta 22) mora biti nobene šole, mesto mohamedanske šole.

Prvi avstr. nadaljevalni tečaj za šolske pevske učitelje se je vršil na Dunaju od 11. do 30. sept. t. l. Predaval je med drugimi znani glasbeni pedagog in pisatelj, ravnatelj glasbenega semenišča v Berlinu, Maks Battke. Učna uprava namerava slične tečaje i prirejati v drugih večjih mestih. Prihodnji bode v Pragi.

Ženska obrtna šola na novi c. kr. državni šoli v Ljubljani je učna priredba, kakršne do sedaj še nismo imeli pri nas. Namenjena je v prvi vrsti pouku v belem šivanju (šivanje perila) in pouku v izdelovanju ženskih in otroških oblek, poleg tega pa tudi neguje razna umetna ženska ročna dela, osobito umetno vezenje. Oddelek za šivanje perila in oddelek za obleke imata po 2 letnika; istotako tudi oddelek za umetno vezenje. Absolventke dobe pravico do samostojnega obrtovanja, tako da šola povsem nadomešča učenje pri šivilji ali modistovki. V šoli se pa ne poučuje samo ročno delo, temveč tudi razni drugi izobraževalni predmeti, na prim.: slovenski in nemški jezik, računstvo, spiseje, gospodinjstvo, zdravoslovje, nauk o kostumih, petje in telovadba. Vrhu teh obveznih

predmetov se bode poučevalo tudi v laščini in francoščini, ako se zglasi dovolj udeleženk. — Našemu ženstvu se torej nudi lepa prilika, priučiti se navedenih ženskih obrtov brez stroškov in pridobiti si dokaj drugega, splošno potrebnega znanja, vsled česar interese opozarjamo na navedeni zavod. — Za vstop zadošča ljudskošolska izobrazba in starost 14 let. Pouk se je pričel dne 6. novembra.

Gospodinjska šola „Mladike“. Marljivo in z velikim uspehom delujoče društvo „Mladika“ v Ljubljani je otvorilo dne 1. novembra t. l. svojo gospodinjsko šolo. Na šoli se uči: kuhanje, pranje, likanje, krpanje, prikrojevanje, računovodstvo, sploh vse, kar spada k dobremu in vzornemu gospodinjstvu. Na zavodu poučujejo učiteljice, ki so se izobrazile na Dunaju in ki so že z velikim uspehom delovale v tej stroki. Gojenkam je na razpolago tudi internat. Za stanovanje, hrano in pouk se plača 90 K mesečno. Gojenke ki se hočejo izvežbati tudi v krojerisanju, plačajo še posebej 10 K. Gospodinjska šola „Mladike“ je edin zavod te vrste na vsem slovanskem jugu, zato smo prepričani, da bo ta zavod našel razumevanje in podporo v vseh krogih ne samo med Slovenci, marveč tudi med Hrvati in Srbi.

Krško „Pedagogičsko društvo“, ki je praznovalo letos petindvajsetletnico svojega obstanka, je imelo dosedaj 6 predsednikov (Gabršek, Bezlaj, Lapajne, Stiasny, Brinar, Humek) in 4 častne člane, namreč: Velikega šolskega mecena Josipa Gorupa na Reki deželnega šolskega nadzornika Fr. Levca in bivša predsednika Fr. Gabrška in J. Bezlaja.

V zaznamku učil in predlog za obrtno-nadaljevalne šole, ki ga izdaja ministristvo za javna dela, najdemo med nemškimi učili vse polno čeških, jako malo pa slovenskih. Upamo, da bode temu nedostatku učiteljstvo ljubljanske višje obrtne šole v kratkem času odpomoglo. V zaznamku so navedena učila za raznovrstne obrti. Dobi se v c. kr. šolski zalogi na Dunaju za 45 v.

Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks.“ Iz odbora nam poročajo o 93. in 94. smrtnem slučaju: Člana Edvard Beck in Ivan Pernutsch sta umrla. Vdovi sta dobili izplačanih po 1500 K. — Prispevek za ta 93. in 94. smrtni slučaj je vplačati tekom meseca novembra. Zaradi počitnic je mnogo članov pozabilo poslati prispevek za 91. (Ivan Voith) in 92. (Bogomir Nickl) smrtni slučaj. Odbor prosi, da se to čimprej zgodi.

DUNAJ III. Hauptstraße 95

Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji
Serije projekcijskih slik po ceni. :: Serije na posodo.

Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje
brezplačno in brez poštnih stroškov! Istotako specialni
projekcijski katalog.

Razpis daril za učitelje! K 3800. Zahtevajte prospekt!

Trgovina s papirjem, pisalnimi in šolskimi potrebščinami
ter s šolskimi knjigami na debelo in drobno

A. PLATZER, Maribor, Gospodska ul. 3.

Izdelava normalnih zvezkov za ljud. šole z nemškimi in slovenskimi napisi
ter vsakovrstnih pisank za meščanske in srednje šole, risalnih blokov,
risank in ovitkov za risbe, beležnic in vpisalnih knjig.

Zaloga vseh potrebnih šolskih tiskovin, nemških in slovenskih. Sprejemajo
se naročila za I. moriborsko zlato- in barvotiskarno, knjigoveznicu in
kartonažo. Moderna izvršitev, nizke cene.

priporočam svojo veliko zalogo raznovrstnega papirja, kanclijskih pisalnih
potrebščin ter molitvenikov, kuvrtov (tudi z natisnjeno firmo), peres,
peresnikov, svinčnikov, radir-gumijev, izvrstnega šolskega črnila, črnilnega
ekstrakta, zemljevidov itd. po priznanih nizkih cenah. — Lahko se pri
meni tudi naroči na vse tu- in inozemske modne žurnale, ilustrirane
časnike in sploh periodično izhajajoča literarna dela.

Javůrekova **Palestina s ptiče perspektive** odobrena od ministrstva à 14 K;
napeta na palice 15 K.

Lichtnekrův **Stroj za demonstracijo o stalnosti lege trdnih teles.**

Brez konkurence! Franko z zavojem 11 K.

Pločevinaste škatlice za rudnine. 85×85 — 30 v; 100×75 — 36 v;
100×150 — 40 vin.

Pošilja F. B. Škorpič, strokovni učitelj in urednik v Pragi VII.

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrta leta
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju
:: M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) števil. 6 ::

:: Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar. ::

RAZPIS NATEČAJEV.

□ □ □

Učiteljske službe.

Štev. 430.

Na petrazredni v drugem plačilnem razredu stoječi ljudski šoli pri Kapeli se namesti učiteljska služba trajno, oziroma začasno.

Obeh deželnih jezikov popolnoma zmožni prosilci oziroma prosilke za to mesto, naj vložijo svoje z zrelostnim izpričevalom z izpričevalom o učiteljski usposobljenosti ter z dokazom avstrijskega državljanstva opremljene prošnje službenim potom do 15. decembra 1911 pri krajnem šolskem svetu pri Kapeli, pošta Radenci.

Okrajni šolski svet Gornja Radgona,
dne 31. oktobra 1911.

Predsednik:
Bouvard m.p.

